

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

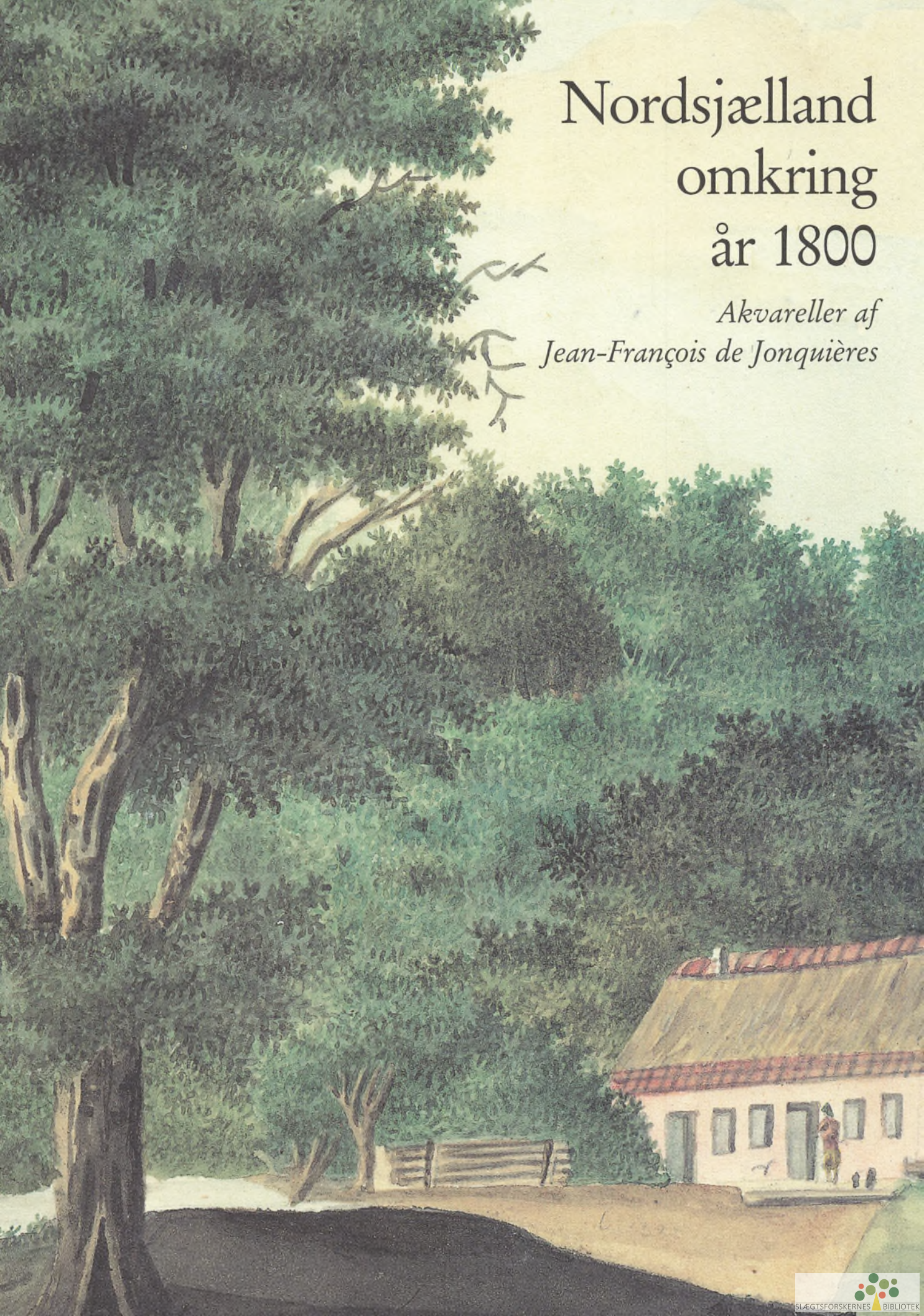
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Nordsjælland
omkring
år 1800

*Akvareller af
Jean-François de Jonquières*

Nordsjælland
omkring år 1800

Jonquières' akvareller

Nordsjælland omkring år 1800

Jonquières' akvareller

Af Niels Peter Stilling
og Jens Johansen

Udgivet 1998 af
Søllerød Museum
i samarbejde med
Helsingør Kommunes Museer
og Hørsholm Egns Museum

Nordsjælland omkring år 1800

Jonquières' akvareller

er trykt hos Poul Kristensen

Grafisk Virksomhed A/S, Herning

på 150 g Book Design

med Garamond

Reproduktionsarbejdet er udført af

Reprohuset Herning

Kortet er trykt i henhold til

Dansk Historisk Fællesforenings aftale med

Kort- og Matrikelstyrelsen:

Copyright Kort- & Matrikelstyrelsen,

Rentemestervej 8,

2400 København NV

Copyright: Søllerød Museum & forfatterne

ISBN 87-88792-30-7

Udstilling på Søllerød Museum,
Helsingør Kommunes Museer og
Hørsholm Egnsmuseum i 200-året for
Jonquières-familiens ankomst
til Danmark 1798-1998

For tilskud til erhvervelse af Jonquières'
akvareller takkes

*Statens Museums Nævn og
Lizzie og Ejler Ruges Kunstfond.*

For tilskud til udstillings- og
bogudgivelsesprojektet takkes

*Helsingør Museumsforening og
Lizzie og Ejler Ruges Kunstfond.*

Indhold

Forord 7

Jonquières' akvareller 9

Kunstneren Jonquières 49

Familien Jonquières 54

Jonquières og de Coninck 62

Den florissante handelsperiode 64

Akvarellernes historie 68

Katalog 69

Forord

Det er opfyldelsen af en længe næret drøm, at de tre museer i Nordsjælland i samarbejde viser *Jonquières' akvareller* og samtidig udgiver denne bog med akvarellerne. Det skal med det samme fremhæves, at hverken udstilling eller bog ville være realiseret uden stor støtte fra *Statens Museumsnævn*, fra *Lizzie og Ejler Ruges Kunstfond* og fra *Helsingør Museumsforening*. Støtten har først sikret erhvervelsen af akvarellerne til Søllerød Museum, dernæst sikret indramning af akvarellerne og endelig trykning af udstillingsbogen, hvor alle akvarellerne er gengivet i farver.

Vi skylder også den første leder af Søllerød Museum på Mothsgården, *Nina Fabricius* en tak post mortem. Det var Nina Fabricius, der for godt 20 år siden opdagede akvarellerne og dels arrangerede en udstilling, dels skrev en indsigtsfuld artikel i »Skalk« (1981) om dem. Nina Fabricius havde i sin tid kun mulighed for at låne samlingen (og affotografere den), og derefter var den ude af syne for Søllerød Museum. Ved et mindre detektivarbejde og en portion held lykkedes det at opspore den, og senere at overtale ejeren *Niels Erik Bille Brahe* til at sælge den til Museet – som nævnt med støtte.

Når de tre nordsjællandske museer: *Helsingør Kommunes Museer*, *Hørsholm Egns Museum* og *Søllerød Museum* har fundet sammen, skyldes det, at akvarellerne, der er tegnet og malet omkring år 1800, i særlig grad viser motiver fra disse museers virkeområde.

Udstillingsbogen, der sigter mod at være af værdi langt ud over udstillingsperioden, og derfor ikke »blot« er et katalog, beskriver først samlingen med ret indgående kommentarer til hver enkel akvarel. Hver akvarel er gengivet i farver, men i to forskellige mål: De akvareller, som kunstneren har gjort færdige

(med sort ramme og sirlig skrevet tekst) vises i fuldt mål (100%), mens alle andre vises i halvt mål (50%). I de følgende kapitler beskrives deres baggrund: Hvem var kunstneren, hans familiebaggrund, hans kontakter i Danmark. Den historiske periode, som han var en del af, rides op. Endelig gives en kort redegørelse for akvarellernes egen historie og til slut et katalog med billedtekniske oplysninger.

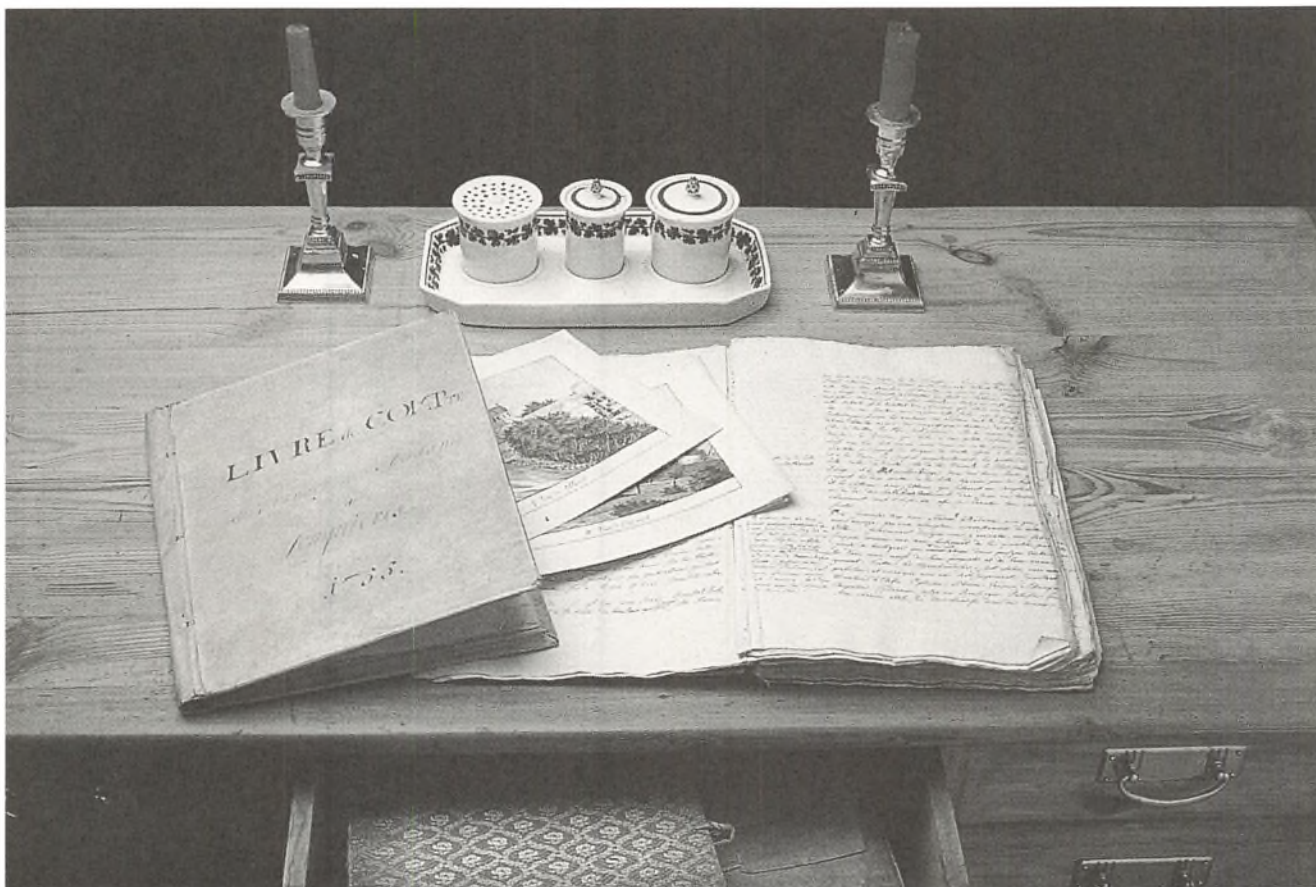
Det bør allerede her nævnes, at den af nemheds grunde anvendte betegnelse »akvareller« er en smule misvisende, eftersom billederne snarest må betegnes som gouacher, dvs. malet med kraftige, dækkende farver, der ikke har akvarellens lethed, men som er nok så egnet til at fortælle alt dét, som kunstneren gerne har villet vise.

Bogen er skrevet af *Niels Peter Stilling* og *Jens Johansen*. *Lisbet Hein* (Hørsholm Egns Museum), *Kenno Pedersen* og *Lars Bjørn Madsen* (Helsingør Kommunes Museer), *Tormod Hessel* (Birkerød Lokalhistoriske Samling) og *Jeppe Tønsberg* (Byhistorisk Samling for Lyngby-Taarbæk Kommune) har bistået med talrige oplysninger fra deres virkeområder. Det var *Kirsten Schmidt* (Søllerød Museum), der opsporede akvarel-samlingen for et par år siden, og fotograf *Ole Tage Hartmann* (Søllerød Museum) har udført fotografier af akvarellerne forud for trykning (reproarbejdet er dog udført direkte efter originalerne).

På Søllerød Museums vegne vil forfatterne gerne takke for det frugtbare og hyggelige samarbejde om at synliggøre *Jonquières' små mesterværker* fra Nordsjælland omkring 1800.

Jens Johansen

Niels Peter Stilling

Husholdningsbogen fra 1755, »*LIVRE de COMPTE du Menage de Madame de Jonquières 1755*«, hvor de fleste af Jonquières akvareller er blevet opbevaret igennem seks slægtsled.
Samlingen blev erhvervet af Søllerød Museum i 1997.

Jonquières' akvareller

Det maleriske Nordsjælland 1798-1805

1. Strandmøllen, 1798

Strandmøllen og Skodsborgbugten er malet fra syd, fra kystskrænterne ved Springforbi. De øde beliggende huse i baggrunden er lyststederne i Skovsborg og Retraite, der dannede kernen i den i løbet af 1800-tallet fremvoksende bebyggelse Skodsborg.

Motivets forgrund domineres helt af den store krobygning, hvis loft var indrettet til papirtørresal. Salen blev på Jonquières' tid også anvendt til en privat teaterscene. Til højre for vejen ligger et lille arbejderhus. Strandvejen fører efter at have passeret en slusebro over Mølleåens sydlige udløb durk gennem selve møllehuset via en rundbuet portåbning. Bag møllehuset skimtes Strandmøllens gamle hovedbygning opført omkring år 1700.

Først omkring 1850 blev Strandvejen ved

opfyldning og regulering af åløbet ført i en bue uden om mølleanlægget. Ved samme lejlighed blev den gamle hovedbygning nedrevet og erstattet med den nuværende lidt tilbagetrukne direktørbolig. Den store smukke krobygning blev nedrevet i 1899 kort efter, at papirfabrikationen på Strandmøllen var blevet indstillet. Det lille arbejderhus i forgrunden forsvandt omkring 1916, mens møllehuset blev reddet på målstregen. Det blev istedet grundigt restaureret af arkitekten Carl Brummer i forbindelse med indretning af fabrikant Chr. Niensens ilt- og acetylenfabrik.

På Jonquières' tid havde papirfabrikant Christian Drewsen d.æ. (1745-1810), netop i 1798, overdraget fabrikkens ledelse til sønnen Johan Christian Drewsen (1777-1851). Under sidstnævnte udviklede fabrikken sig til en af Danmarks betydeligste virksomheder inden

1

for papirfabrikationen. Fabrikken blev udvidet gentagne gange, og J.C. Drewsen var i 1820 den første private industridrivende i Danmark, der installerede en dampmaskine i sin fabrik.

I hjemmet og i forbindelse med teatret i kroen færdedes tidens skønånder som digterne Adam Oehlenschläger og Knud Lyhne Rahbek sammen med Kamma foruden en lang række af tidens kendte skuespillere, bl.a. skuespillerparret Johanne og Michael Rosing. J.C. Drewsen blev i 1798 gift med deres datter Ophelia Rosing. Til husets gæster hørte også egnens fornemme landliggere Conrad Alexander Fabritius de Tengnagel fra Enrum og Frédéric de Coninck fra Dronninggård, og via sidstnævnte er Jonquièresfamilien ganske givet blevet introduceret til tidens ledende industridynasti.

2. Skodsborgbugten, 1798

Motivet er ikke umiddelbart genkendeligt, men synes at være fra Øresundskysten omkring Skodsborg. Vi ser da mod nord langs den kuperede kyst med Hveen antydning til

højre. Sydligst Skodsborgbakken og mod nord kystskrænterne før fiskerlejet Vedbæk. Bygningerne i forgrunden må høre til de to landsteder Skovsborg og Retraite, der begge blev oprettet i midten af 1700-tallet på Nærum Bys gamle overdrevsjorder ved kysten. Dyrehavens nordlige del, Jægersborg Hegn, der danner motivets baggrund, var blevet anlagt af Chr. 5. i 1670, hvorefter Nærumbøndernes adgang til kysten måtte gå uden om skoven forbi skovløberstederne med de sigende navne »Rundforbi« og »Kørom«.

Til Skovsborg hørte et større barokanlæg med alleé og ikke mindst det berømte Narrefort på kystsiden af Strandvejen. Jonquières' tegning antyder ingen af delene, men det synes heller ikke som om detaljerne har interesseret ham her. Bebyggelsen i det fjerne må være Vedbæk bag Alexandriapynten. Her lå Conrad Alexander Fabritius de Tengnagels Enrum med det tilhørende store havehus Alexandria på selve kystskrænten. Bag skrænten gemte det lille fiskerleje sig på begge sider af Strandvejen med lunende bakker og Trørød Skov i ryggen. Kun Vedbæks store kro ragede op.

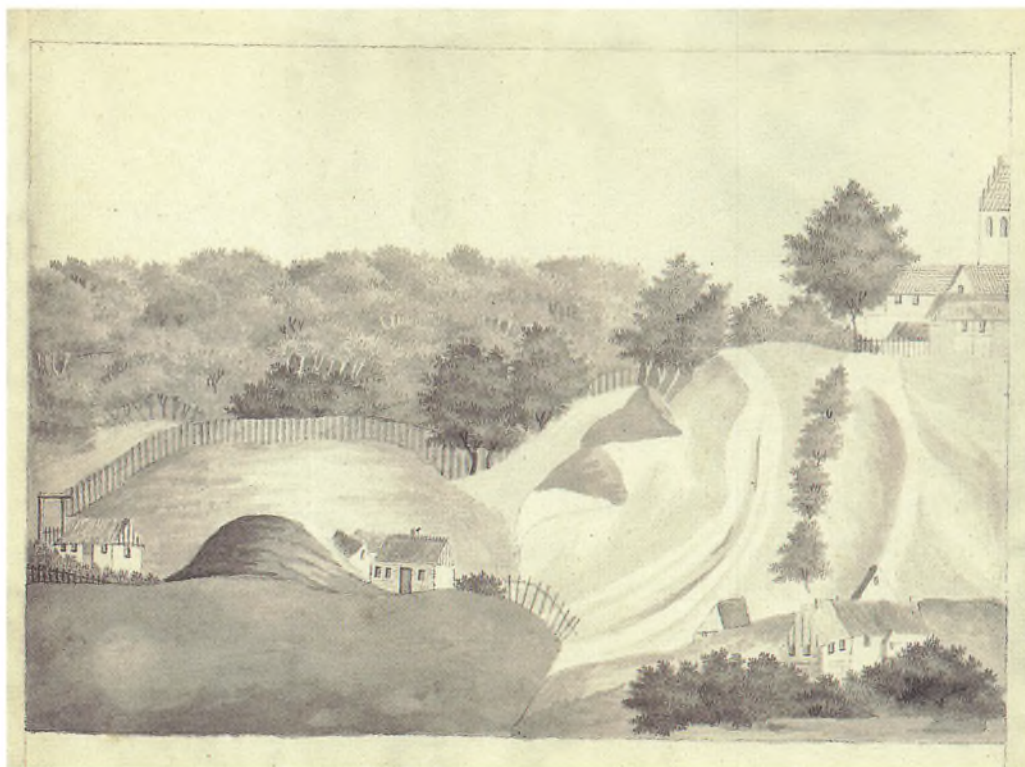
3 og 5. Søllerød, 1798

Tegningen (nr. 3) er et forstudie til Jonquières' »II. Vue de Søllerød« (nr. 5). Kunstneren har placeret sig i sødalen ved Søllerød Sø neden for den middelalderlige sognekirke. Søen, der ligger til højre, har Jonquières behændigt undgået at tage med. Derimod er bygninger og landskab trods den noget fortegnede topografi let genkendelige. Øverst kirken, hvor våbenhusets gavlparti lige rager op over præstegårdens udlænger. Præstegårdens avlsbygninger blev nedrevet omkring 1840 i forbindelse med den første udvidelse af landsbykirkegården. Jonquières antyder to vejforløb: Til højre kirkestien og til venstre den ældgamle hulvej, kulsviervejen, der fra gammel tid var en af de vigtigste »transitveje« gennem Søllerød fra Nordsjælland til overgangsstedet over Mølleåen ved Nymølle/Ørholm. En beskeden træække markerer vejen op over den dramatiske kirkebakke.

Til venstre ses pilehegnet omkring Kirkeskoven, der helt skjuler landsbyens øvrige bygninger omkring Søllerødgård (nu Søllerød Slot). Yderst til venstre ses Kirkeskovshuset

ved indgangen til skoven. Huset blev nedrevet i begyndelsen af 1900-tallet. Fundamenter og indgangspartiet genkendes dog stadig ved den nuværende skovindgang. Dernæst ses »Klokkerhuset« med tilhørende baghus og sidelænge. Som navnet antyder hører huset, der efter en senere ejer også kaldes »Gartner Harders Hus«, til kirken. Både hovedhuset og baghuset eksisterer endnu i en noget længere skikkelse end her tegnet.

Ved hulvejen skimtes gavlen af den gamle Prinsesseskole, nu Søbakkehuset fra 1721, og endelig i forgrunden til højre fattighuskomplekset. Fattighuset blev efter en testamentarisk gave fra familien Drewsen udvidet i 1809 og siden omdøbt til »Drewsens Hospital«. Den nuværende bygning på stedet repræsenterer en ombygning af de her viste sammenbyggede huse.

4

4. Sollerød Kirke, 1798

»I. Vue de Sollerød« kalder Jonquières det herlige billede af Sollerød Kirke set fra nord. Kirken, der tidligere var kalket gul, fremtræder her pudset dækket af sit store røde tegltag. Den nordvendte udbygning blev opført i begyndelsen af 1700-tallet og huser udover våbenhuset det nordlige sideskib med »Københavnerbænkene«, landliggerens pladser. I forgrunden ses hulvejens afslutning, hvor en karl med åg er på vej ned for at hente vand i søen. Præstens ene ko og præsten selv i rød ornat ses til højre foran præstegårdens udlænger.

Præsten er formentlig pastor Christopher Nyholm (1750-1826), der var præst i Sollerød fra 1790 til 1801, og i sognet fremtrådte som lovens og moralens nidkære vogter. Man sagde om ham, at når han skændte på sin avlsskarl kunne det høres helt ned til søen, men når han prædikede i kirken kunne det høres i hele landsbyen. Nyholm blev i januar 1801 forflyttet til Nyborg. Det fortælles siden, at han i den fynske købstad savnede omgangen med tidens førende mænd på deres landsteder i Sollerød, f.eks. historikeren P.F. Suhm i Øverød og Christian Colbiørnsen i Nærum.

5

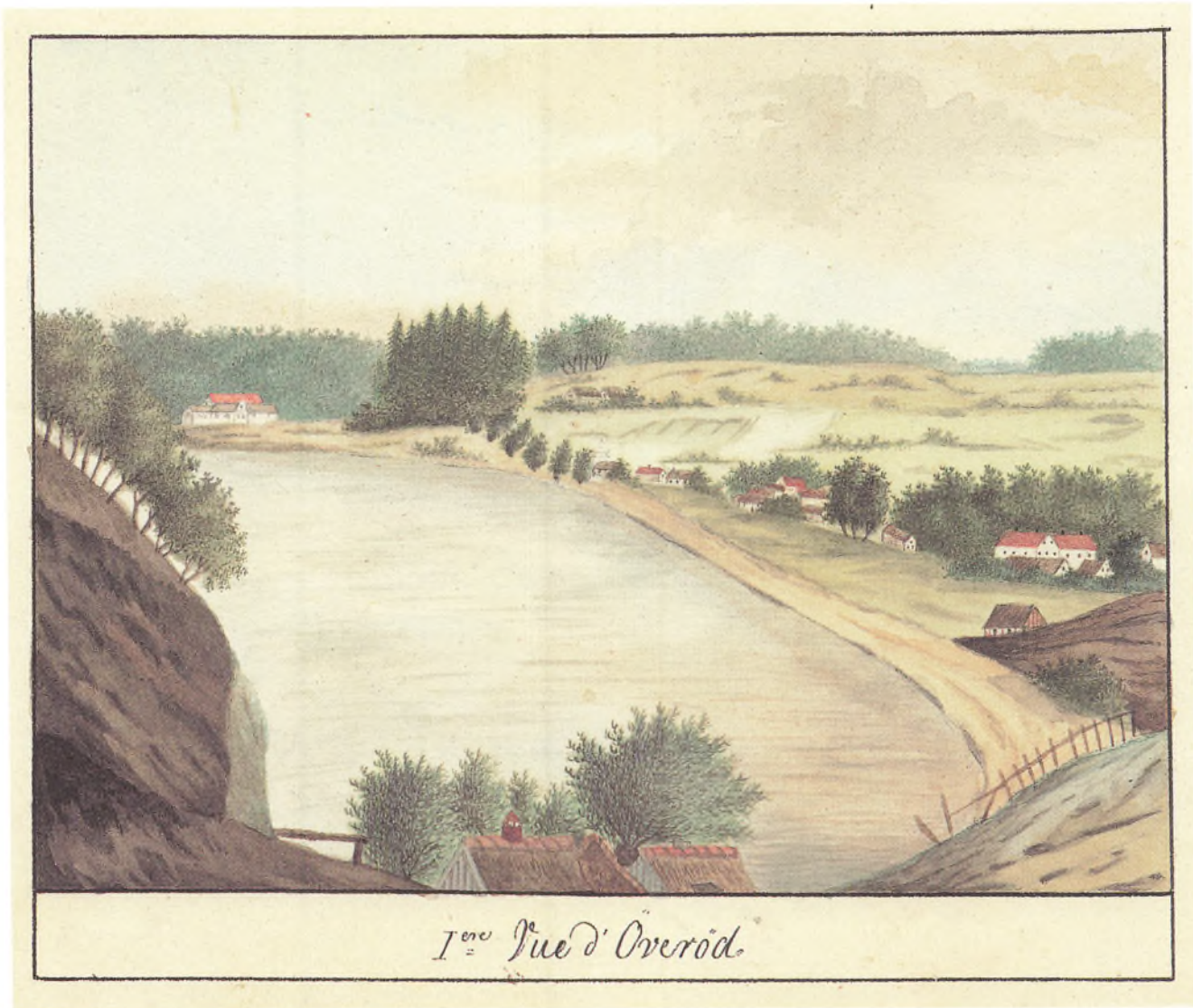
6-11. Øverød, 1798-1800

De seks Øverød motiver er varianter over samme tema, landsbyen Øverød set fra øst, fra kirkebakken og kirkeskoven i Søllerød.

»I. *Vue de Øverød*«, nr. 6, 10 og 11, er lettest at forklare. Her har kunstneren placeret sig på bakketoppen bag hulvejen og malet motivet over Søllerød Sø hen over fattighusets tage. Til venstre er kirkebakken blevet til en dramatisk bjergskrænt med træerne voksende faretruende nær afgrundens kant. I det fjerne til venstre for enden af Søllerød Sø ses Ny Holte Kros bygninger ved Kongevejen. Kroen omkring 1780 var flyttet ned til den i

1760'erne anlagte snorlige Kongevej. Kroen havde tidligere ligget ved alvejen gennem (Gl.)Holte, hvor den hørte til Holtegård. Ny Holte Kro gav siden navn til villabyen Holte ved Kongevejen.

På Søllerød Sø's nordside ses den spredte bebyggelse, der hører til landsbyen Øverød. Den store klassicistiske gård med fire skorstone til højre i billedet må være historikeren P.F. Suhms landsted, der siden blev kaldt Suhmsminde. P.F. Suhm (1728-1798) døde på sit landsted i Øverød den 7. september 1798 få måneder efter familien Jonquières ankomst til egnen. Suhm omgikkedes Søllerødegens

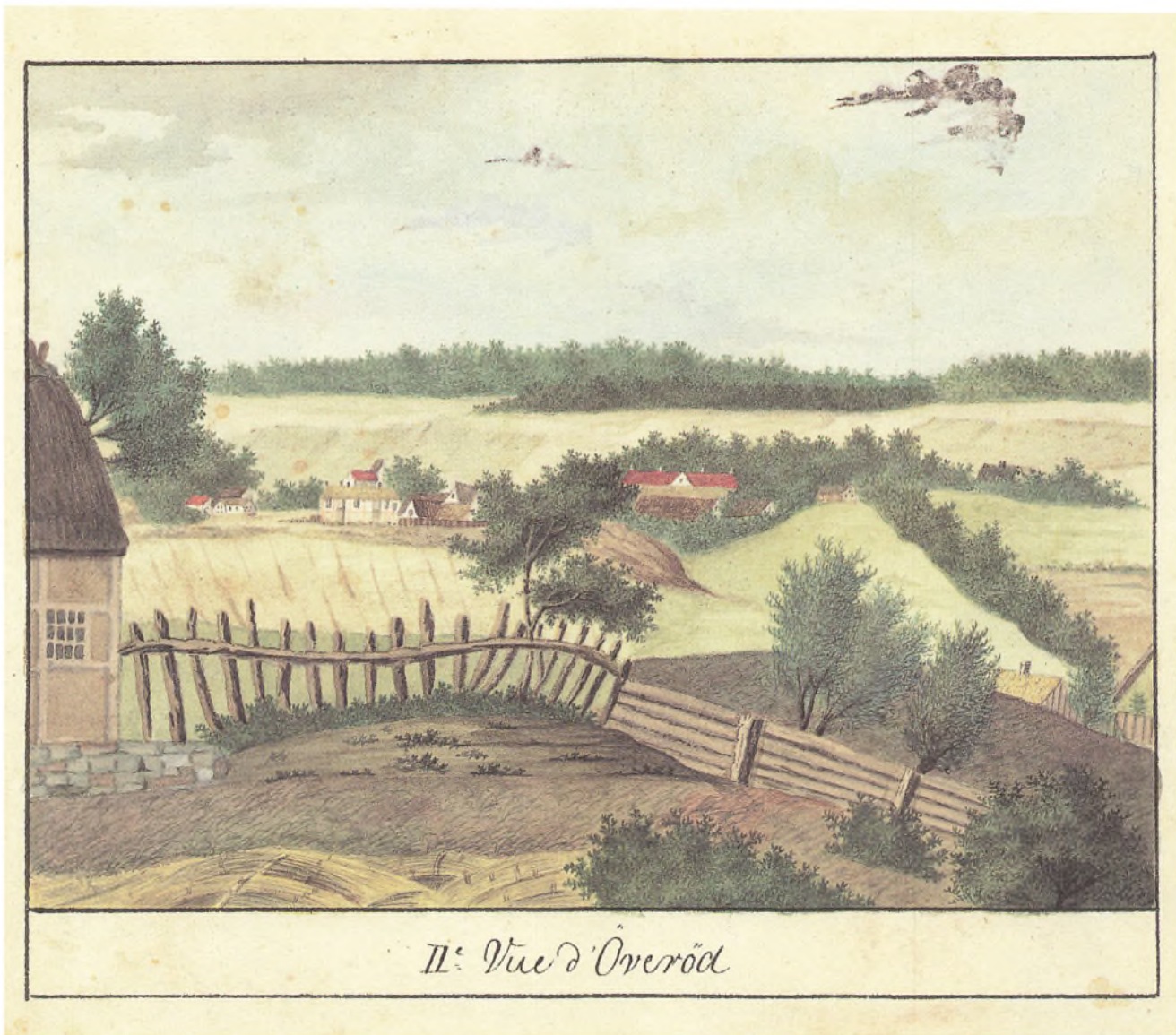

11

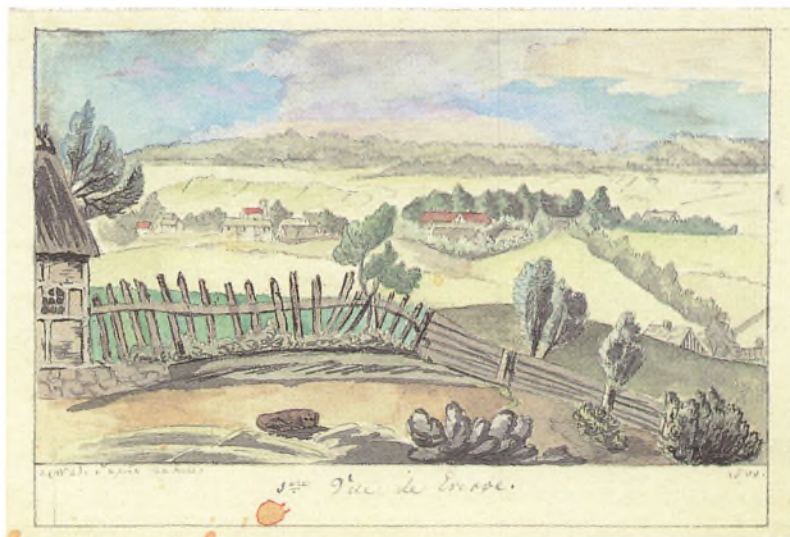
10

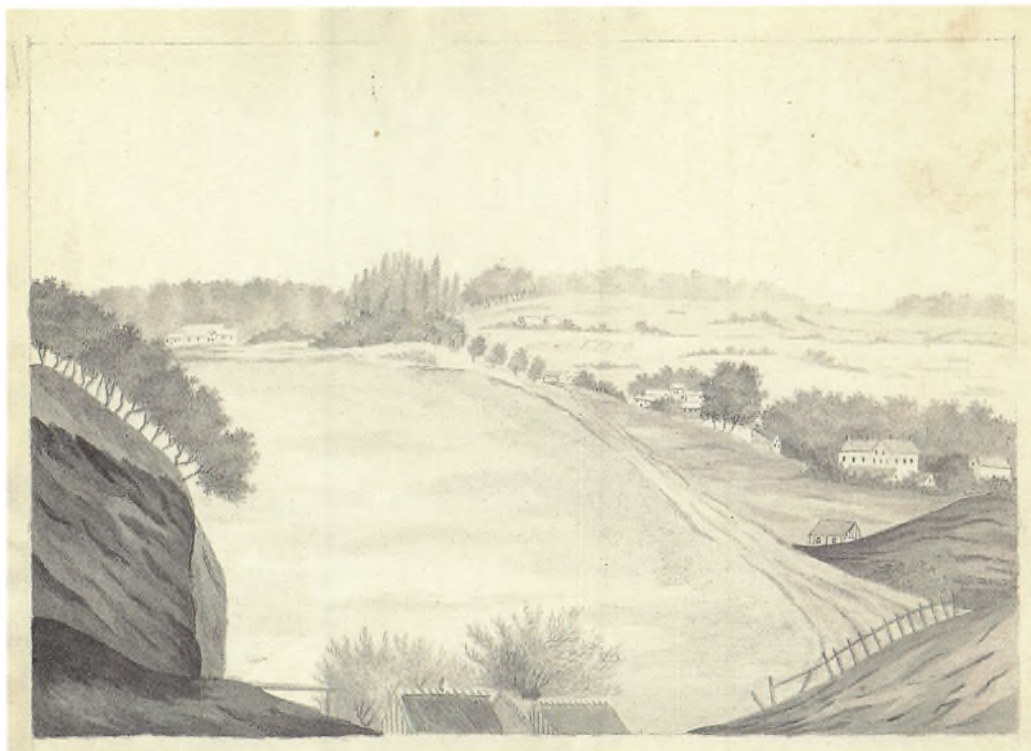
14

9

8

6

7

landligere, og således har Jonquières formentlig også nået at lære den elskelige mand og store kulturpersonlighed at kende. Det kunne i givet fald være forklaringen på de mange billeder fra Øverød, hvis skildring af et landsbymiljø falder uden for Jonquières

normale motiver af landsteder og fabriksanlæg omgivet af frodig natur.

Med »II. Vue de Øverød«, nr. 7, 8 og 9, zoomer Jonquières så at sige ind på landsbyen set fra Kirkeskovshuset. Stadig er Suhms land-

sted i billedets centrum. De fire skorstene, det røde tegltag og trekantfrontonen ses tydeligt bag landsbyens stråttækte gårde og huse. Landstedet lå på nordsiden af det endnu bevarede bystævne i Øverøds centrum. I synsfeltet, skråt overfor på søsiden, lå de to sammenbyggede gårde nr. 5 og 6, der senere, i 1819, blev flyttet ud på deres marker og kaldt henholdsvis Højbjerggård (gård nr. 5) og Harvarthigård (gård nr. 6). Bygningerne til venstre er landsbyens tætliggende småhuse sydvest for bystævnet. Et par af disse genkendes stadig på Øverødvejs sydside. Fjernest er det muligvis Øverøds største gård, Vejlegård (gård nr. 2), der skimtes. Gården blev udflyttet allerede omkring 1780.

Bemærkelsesværdig er dateringen til år 1800 på den skitse, der kaldes »3. Vue de Everøe« (nr. 8).

12-13. Dronninggård / Næsseslottet, 1798

Jonquières' skildring af familiens første opholdssted i Danmark, Frédéric de Conincks Ny Dronninggård synes malet fra sydøst med Furesøbugten, Lille Kalv, antydnet øverst til venstre. I forgrunden ses hegningen omkring parken i form af et stengærde med en piletræsallé bagved. Den lille mølle i billedets centrum må antages at have hørt til en af anlæggets mange opstemmede kanaler anlagt sammen med haven. Hovedbygningen, som de Coninck lod opføre i 1782-83, er trods den lidt ubehjælpssomme hånd skildret korrekt: 7 vinduesfag lang og tre fag bred under et blåglaseret helvalmet tegltag. Tegltagene til højre for hovedbygningen tilhører gartnerboligen og porthuset øst for Næsseslottet. Det er tydeligvis mere den romantiske have, der har interesseret kunstneren. Haveanlægget blev anlagt i første halvdel af 1780'erne af de Conincks flanderske ven, oberst Henri Drevon. Drevon har efterladt sig en minutios fransk-sproget beskrivelse af parken som den så ud i 1786. Det engelsk inspirerede romantiske anlæg er det første af sin art i Danmark.

12

13

14. *Dronninggård / Næsseslottet, 1798*

Jonquières har her bevæget sig om på landstedets nordvestside og malet motivet med det bakkede landskab omkring Blegdammen i forgrunden og Furesøen som baggrund til højre. I midten rejser Næsseslottets tunge, lidt klodsede hovedbygning sig, malet på en måde, som næsten viser, at kunstneren ikke er alt for begejstret for det klassicistisk inspirerede bygningsværk.

Frédéric de Coninck erhvervede det gamle kongelige slot i 1781. Formentlig med Joseph Guione som arkitekt begyndte han det følgende år opførelsen af det ny Dronninggård helt ude på Furesønæsset. I folkemunde blev

landstedet døbt »Næsseslottet«. Det gamle Dronninggård længere mod øst lod de Coninck indrette til avlsgård for det mønsterlandbrug, han indførte på jorderne mellem Kongevejen og Næsseslottets park.

15-16. *Kaningården, 1798*

Allerede da Frederik 3.'s dronning Sophie Amalie i 1661 anlagde Dronninggård var halvøen syd for Næsset et udflugtsmål for kaninjagt. På halvøen, kaldet Kaninholmen, oprettede dronningen et »Canin-Huus«, et kaninstutteri hvor bestanden af »vilde kaniner« blev holdt vedlige af den kgl. jagtbetjent.

Kongehuset afhændede Kaninholmen i

18

14

15

1739 til materialforvalter ved det nyopførte Christiansborg, Maurids Fischer. Inspireret af tidens herskende senbarokke byggestil, rokokoen, opførte Fischer den nuværende smukke hovedbygning. Jonquières har her malet den sydvendte haveside. Bygningen står omtrent

uforandret i dag med det teglhængte mansardtag og det smalle fremskudte midterparti mod haven.

Frédéric de Coninck erhvervede Kaningården i februar 1798. Gården blev siden indrettet til bolig for familiens yngste søn, Jean de

16

Coninck. Udover at være en hovedrig handelsmand søgte de Coninck i tidens ånd også at modernisere det tilbagestående danske landbrug. Som led i sine landbrugseksperimenter lod de Coninck gennemføre den første kovaccination i Danmark på Kaningården den 6. juli 1801.

Kaningården har fra 1962 tilhørt Lyngby-Taarbæk Kommune.

17. Frederiksdal, 1798

Frederiksdal var kongen, Frederik 3.'s, modstykke til til hans gemalinde, Sophie Amalies, Dronninggård. Frederiksdal blev i 1744 overdraget til Sigismund Schulin, der i 1747 lod Nicolai Eigtved opføre den nuværende ho-

vedbygning. Det er dog ikke dette bygningsværk, der har interesseret kunstneren, skønt familierne de Coninck og Schulin plejede et nært venskab omkring år 1800.

Motivet er malet fra Furesøens bred med borgvolden, der markerer resterne af den gamle bispeborg Hjortholm i forgrunden til venstre. Vi ser mod syd mod fabriksanlægget ved Mølleåen nedenfor landstedet. Den kraftigt fremhævede høj midt i billedet kaldes Sneglebakken. Bagved den opstemmede mølledam skimtes Nybrovejen. Virksomheden omfattede på dette tidspunkt en kornmølle og til højre i billedet kroen, der var et populært udflugtsmål.

20

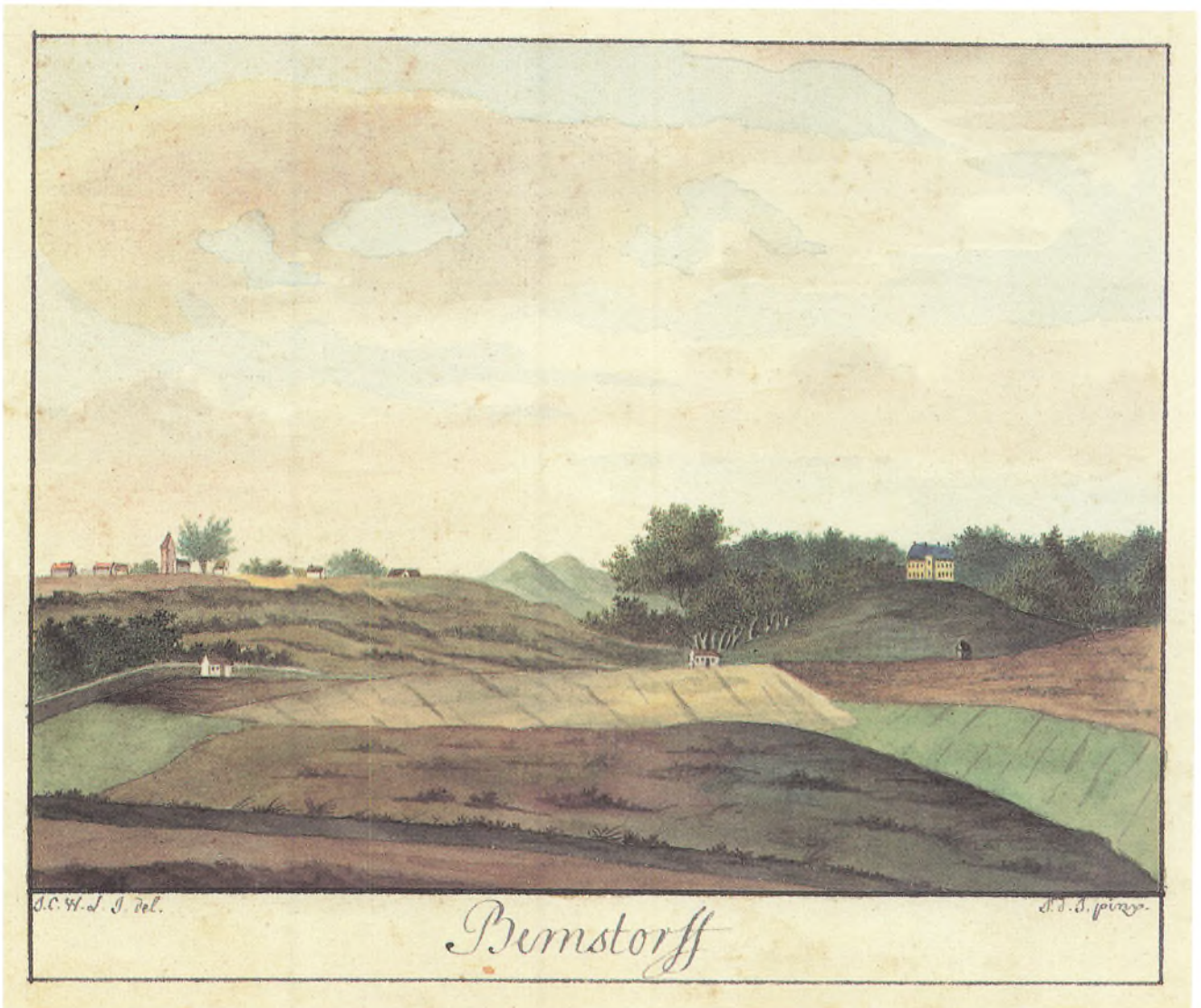
17

18-19. *Gentofte og Bernstorff, 1798*

Jonquières' »Bernstorff« er malet fra syd med Gentofte Kirke til venstre og udenrigsminister Bernstorffs landsted til højre. Middelalderkirken rejser sig på en lille knold omgivet af landsbyens gårde og huse. Bernstorff Slot er let genkendeligt med sit fremspringende halvrunde midterparti, der her omkring år 1800 endnu ikke har fået tilføjet sit nuværende kobbertag. Bernstorffs landsted blev opført i første halvdel af 1760'erne af den franske arkitekt N.H.Jardin. Bygningen markerer klassicismens gennembrud i dansk herregårdsbyggeri.

Parken har Jonquières ikke rigtigt fået med,

men på sin vis markerer hans billede landskabshavens ide, hvor det åbne uregulerede parkanlæg umærkeligt glider ind i landskabet og fører direkte over i skov og mark. Hovedbygningen udnytter de naturskabte terrænforhold og ligger med frit udsyn mod bondelandet og i det fjerne hovedstaden bagved kunstneren.

20-21. Høsterkøb, 1798

»II. *Vue de Høsterkiøb*« kalder Jonquières dette motiv, som optræder i to varianter. Billedet er malet fra Femsølyng i Rude Skov. Maleren har stået med ryggen til Kongevejen med den nordligste af Femsølyngs mange søer i forgrunden. I centrum ligger landstedet Petersborg med en markant oldtidshøj til højre. Bag højen skimtes et andet bygningskompleks, der enten er Høsterkøbs gamle kro eller det stadig eksisterende landsted Friheden. I baggrunden til venstre for den store bakke, der i dag benævnes Skolebakken, skimtes landsbyen Høsterkøbs huse.

Petersborg blev ved tilkøb af bondejord oprettet som landsted kort efter år 1700. I 1790'erne tilhørte ejendommen løjtnant Thaae, der havde tjent sine penge i Dansk Vestindien. Måske kendte løjtnanten de Conincks fra storhandelstiden på »Slavernes øer«, og den boligsøgende Jonquières-familie er på deres rejser i Nordsjælland blevet præsenteret for hr. Thaae. Løjtnanten omgav sig med sorte tjenestefolk. En af disse blev i følge en lokal skrøne myrdet i Rude Skov på vej med en pengeforsendelse til København.

Endnu i dag taler man om lokaliteten »Den sorte tjeners grav« i Rude Skov. Thaae solgte Petersborg i 1799; måske efter først at have tilbudt det til Jonquières. Lyststedet nedbrændte i midten af 1800-tallet og blev siden genopbygget som en almindelig bondegård.

Begge billeder indeholder interessante folkelivsskildringer. På det ene (nr. 20) er det høstarbejdet, der står i centrum. Det ser ud som om mændene holder en pause, hvilende med deres høstredskab, leen, i hånden. Kørerne derimod er flittigt optaget af at rive og stakke hø. En enkelt kone i forgrunden har dog måtte forlade arbejdet for at hente manden tilbage fra smugfiskeri i Grydesø.

Til højre i billedet ses en tørvegrav med det opgravede tørv lagt til rette i sirlige bunker. En mand er ved at skære tørv til. Til venstre for graven er det tilskåret og klar til afhentning med den hestetrukne bondevogn, der ses på billede nr. 21. Jonquières har her indfanget et af egnens særkender. Tørvegravningen var en vigtig indtægtskilde for egnens bønder. Ad Kongevejen blev tørv fraktet til København, returgodset var ofte gødning fra Københavns latriner og stalde.

21

22

24

23

22-23. *Høsterkøb*, 1798

Motivet, »III. *Vue de Høsterkiøb*« viser formentlig gadekæret ved »Nedenomsvej«. Vejen er antydnet som en udgravet jordvej, der fortsætter op i bygaden med landsbyens tætliggende huse og gårde til venstre i billedet. Yderst skimtes et korntørringsanlæg. Til højre fortsætter den af træer flankerede vej mod Hørsholm. Bakken til højre i billedet kaldes i dag Skolebakken efter den skole, der i 1864 blev opført i Høsterkøb. Den velpolstrede borgerfrue på billede 22 er på nr. 23 blevet erstattet af en bonde med en ko, der vandes.

24. *Svendstrup*, 1798-1800

Lokaliteten Svenstrup i Blovstrød Sogn lå vest for vejen, der fra Hørsholm fører nord på via Usserød. I 1700-tallet var den gamle landsby blevet reduceret til to fritliggende, såkaldte torpegårde: Svendstrupgård og Store Svendstrup. Det er formentlig Store Svendstrups stråtækte bindingsværksbygninger vi ser til højre på »*Vue des Environs de Svendstrup*« med vejen og broen over Usserød Å i forgrunden.

24

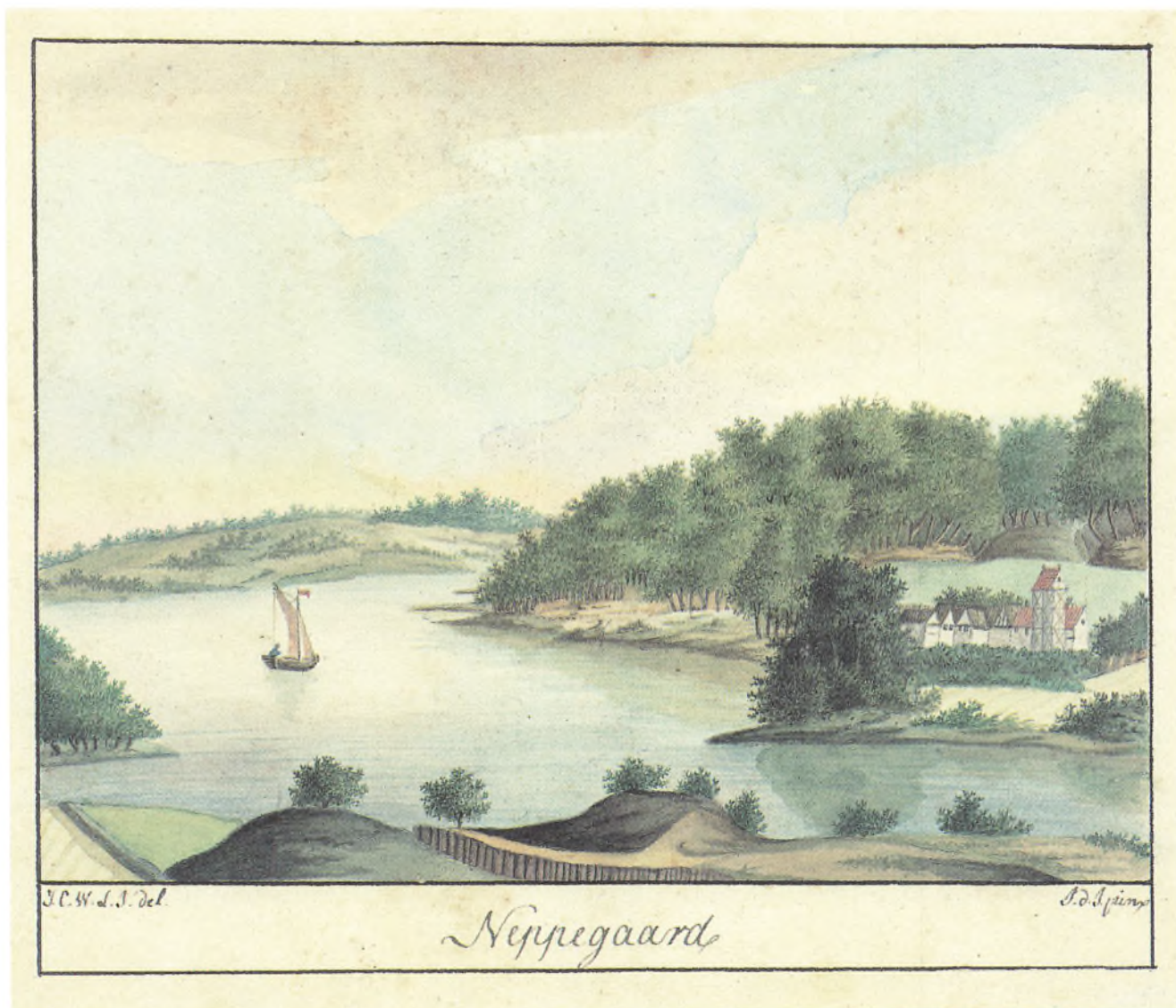
25. Næbbegård, 1798-1800

»Neppegaard« kalder Jonquières den store landejendom ved nordøstsiden af Sjælsø. Ejendommen var i 1790'erne ejet af klædehandlerne Christian D. Gosch og Henrich Lange. Gosch og Lange deltog i 1791 i det københavnske interessentskab, der stod bag oprettelsen af klædefabrikken ved Usserød Å. Med Jonquières' interesse for fabrikken ved Kongevejen nord for Hørsholm var det naturligt, at han også interesserede sig for direktørernes bolig. Klædehandlerne måtte i 1799 afhænde Næbbegård til kammerherre, staldmester Fr. Chr. August de Roepstorff. Man

kan forestille sig, at Jonquières forinden er blevet tilbudt at købe gården.

Næppegård, der her fremtræder som en herregård med teglhængt hovedbygning og avlslænger under stråtag, nedbrændte i 1804 iøvrigt i forbindelse med et jagtbesøg af regenten, kronprins Frederik (den 6.). Roepstorff opførte den nuværende empirebygning kort efter branden, men afhændede ejendommen i 1807. Bygningerne anvendes i dag til højskoleformål.

26

25

26. Folehavegård, 1798

Folehavegård, eller »Fuglehavegård« som Jonquières benævner ejendommen med dens gamle navn, blev slægtens første danske besiddelse. Efter et kort ophold hos de Conincks på Næsseslottet i sommeren 1798 købte Paulin Philippe Henri de Dompierre de Jonquières Folehavegård i august 1798. Sælgeren var Frederik Claesson, alias den svenske greve Claes Horn, der som Jonquières var landflygtig. Horn var anklaget for medvirken til mordet på den svenske konge, Gustav 3., i 1792. Der findes flere mere gennemarbejdede billeder af Folehavegård i slægtens besiddelse

(Se s. 51). Dette »øjebliksbillede« af J.F. de Jonquières er formentlig malet i forbindelse med familiens første besøg på stedet.

Til venstre ligger den stadig bevarede hovedbygning opført i 1760'erne og den tilhørende stråtækte avlsgård. I baggrunden til højre ses Skovfogedboligen med avlsbygninger. Skovfogedboligen er blevet ombygget i slutningen af 1800-tallet, men genfindes stadig på sin gamle plads. Trærækken og rækværket foran gården markerer den nuværende Folehavevej, hvis vejforløb er stort set uændret i dag.

Jonquières ejede Folehavegård til 1821.

26

27. Hørsholm by, 1798

Hørsholms købstadslignende bebyggelse set mod vest over Dronningedammen. Dammen blev stærkt formindsket i 1940'erne i forbindelse med den planlagte omlægning af Usse-rød Kongevej, der fandt sted i 1963. Som det fremgår af Jonquières' billede løb dammen helt op til den nuværende hovedgades østside. Den store stensatte købmandsgård med mølleværk, der spejler sig i dammen, blev nedrevet i 1918. Hørsholms rådhus, som i dag markerer indgangen til byen fra syd, ligger omtrent på det sted, hvor købmandsgården stod.

I baggrunden til venstre på vejens vestside

ses det smukke borgerhus, der i dag kaldes »Fuglsanghus«. Den fredede ejendom lå i vejen for den moderne vejudvidelse. I 1976 blev det nedrevet, eller rettere nedtaget, og på initiativ af den lokale museumsforening genopført 100 m sydligere på Gl. Hovedgade 2.

28-29. Hørsholm Slot, 1798

Hørsholm Slot set fra bymarkerne nordvest for slottet. Kun det markante spir stikker op fra den da helt tilgroede slotspark. Christian 6.'s pragtslot, Danmarks Versailles, opført af hofbygmester Laurids de Thurah, stod færdigt i 1739. Samme år gav kongen alle der

28

27

ville bosætte sig ved slottet i Hørsholm ret-tigheder som købstadsborgere. Byen blev dog aldrig en rigtig købstad.

Slottet fik ikke nogen lang levetid. Om-kring 1770 dannede slottet rammen om dron-ning Caroline Mathildes og grev Struensees frivole hofliv; men efter dronningens og Struensees fald i 1772 blev det forladt af kongehu-set. Et hastigt forfald satte ind, og på Jonqui-ères' tid var arealet på grund af nedstyrt-ningsfare næppe tilgængeligt. Som nabo til slottet må historien have interesseret Jonqui-ères, og mon ikke familien har erhvervet et par af slottets skulpturer til Folehavegård, da

nedrivningen på Frederik 6.'s ordre begyndte 1810?

30. Udsigt mod Sophienberg, 1798-1800

Jonquières har her malet udsigten fra lands-byen Vallerød, nordøst for Hørsholm, mod Øresund med den svenske kyst som bag-grund. Flittige bønder er i færd med at pløje eller harve på Vallerøds jorder, kørne er sat på engen bag et velformet rækværk, bindings-værket og stengærderne vidner om velstand og soliditet, og alt ånder fred og idyl i det ro-mantiske, kuperede, danske bondeland.

Vejen fra Hørsholm til kysten ved Sophien-

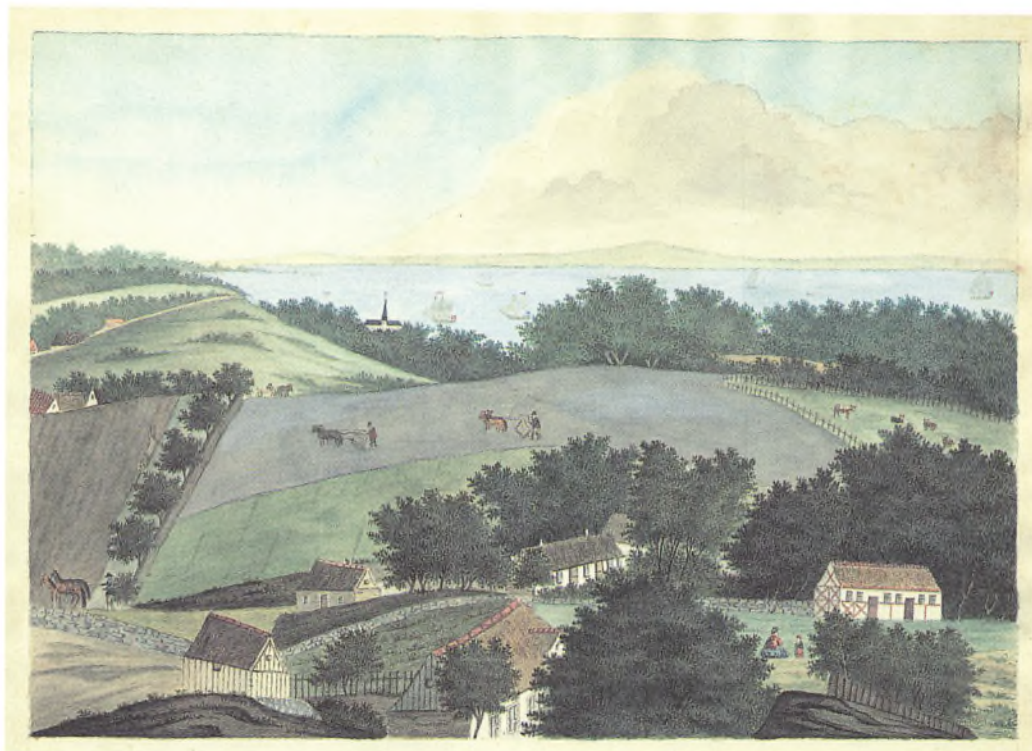
28

29

berg er markeret af en træække, hvor somerslottet titter frem bag parkens træer. Sophienberg blev opført 1742-46 af kongeparret Chr. 6. og Sophie Magdalene ved deres ynd-

lingsarkitekt Nicolai Eigtved. Hensigten var at skabe et udflugtsmål fra det nyopførte Hørsholm Slot: »Et lident Thehus«, der blev opkaldt efter dronningen. Det færdige projekt

var et rokokobygningsværk med mansardtag, forhøjede sidefløje og et kuppelklædt midterparti, der blev afsluttet af et spir. Man kan ikke sige, at Jonquières har skildret bygningen præcist. Det er det harmoniske landskab, der har interesseret kunstneren, mens slottet alene er markeret af et spir, hvis proportioner ikke stemmer overens med Eigtveds sommerslot.

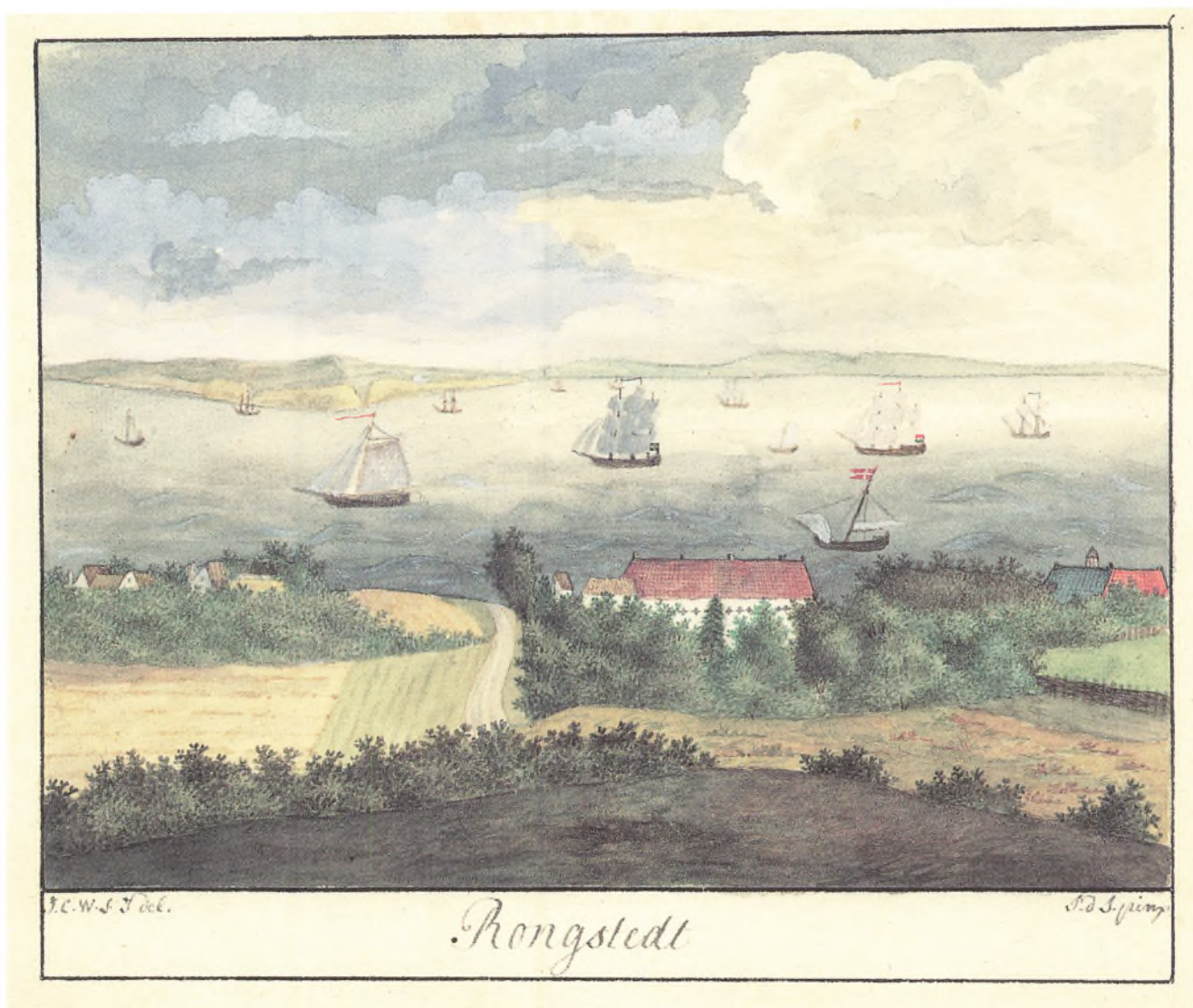
Sophienberg blev i 1780 overdraget til Chr. 7.'s halvbror, arveprins Frederik. Han udvidede godset betydeligt, bl.a. med jord fra Valerød. Intet tyder dog på, at han har ombygget slottet i den her viste skikkelse, og efter arveprinsens erhvervelse af Sorgenfri i 1789 blev Sophienberg snart efter opgivet som kongelig ejendom. I 1793 afhændede staten Sophienberg. I 1798 var oberst Arnoldus Falkenskiold ejer af det gamle sommerslot, som han udviklede til en betydelig landbrugsbedrift med hovedvægt på en omfattende kvægbesætning samt kartoffelavl, hvede og tørveproduktion. Måske er det Sophienbergs driftige landbrug, Jonquières har ønsket at dokumentere med sit maleri. Falkenskiold ejede

godset til sin død 1819. Slottets gamle bygninger blev dog væsentligt reduceret i kølvandet på krigen 1807.

31. Rungsted, 1798-1800

»Rongstedt« har Jonquières »fotograferet« fra højdedraget ved Rungsted Hegn op til vejen fra Hørsholm mod kysten. De beskedne bygninger til venstre for vejen er Strandvejens fiskerhuse. Til højre dominerer Rungsteds gamle kro billedet. Digteren Johs. Ewald udødeliggjorde fiskemester Jacobsens kro 25 år før Jonquières' ankomst med »Rungsteds Lyksaligheder«, skrevet under opholdet i »Rongstedt« 1773-75. Jonquières' maleri viser Ewalds kro, der i begyndelsen af 1800-tallet blev ombygget til det nuværende Rungstedlund og nu huser Karen Blixen-museet.

Til højre for den store krobygning ses Rungstedgård, hvis hovedbygning med det karakteristiske spir blev opført omkring 1770. Blandt Rungsteds mange landsteder var Rungstedgård det fornemste, »gård nr. 1« i matriklen. Gården er i dette århundrede blevet fuldstændig ombygget først til privatbolig

31

for Laura Dinesen, siden højskole og i dag kursuscenter.

32. *Usserød Klædefabrik, 1798-1800*

Allerede i midten af 1700-tallet fremlagdes planer for et nyt industriområde ved Usserød Å til aflastning af den fuldt udnyttede Mølleå længere mod syd. Men først i 1791 lykkedes det med betydelige statssubsidier at formå et københavnsk interessentskab at grundlægge et klædemanufaktur ved åen nord for Hørsholm.

Det knapt 10 år gamle fabrikskompleks er her malet fra syd. På »*Vue des Fabriques d'Utzerød*« ses yderst til venstre landsbyen

Usserød med sit gamle stampeværk ved den opstemmede å. Den markante høje røde bygning er det såkaldte »Ny Værk« opført i 1792. Ved Kongevejen i billedets centrum ses den stadig eksisterende stråtækte lægebolig. Til højre ved den opstemmede fabriksdam ligger gamle værk fra 1791 med det oprindelige valkeri og spinderi, der i 1803 blev ombygget og suppleret med en grundmuret spinderibygning. I baggrunden ses arbejderboligen og marketenderiet.

Trods betydelig statsstøtte ud fra datidens merkantile tro på nationalstøttet privatindustri kunne fabrikken ikke klare sig selv. Efter krigen i 1801 blev virksomheden overtaget af

32

staten og omdannet til Den militære Klædefabrik, der eksisterede som sådan frem til nedlæggelsen 1981. Bygningskomplekset øst for Kongevejen eksisterer stadig i kraftig ombygget form. Ny Værk på vejens vestside blev nedrevet i 1925.

33-34. Nivå, 1800

»Vue de la côte de Zelande depuis Nivoëhavn jusqu'a Smistrup« betegnes skitsen (nr. 33) til »Vue de Nivaae« (nr. 34). Maleren står på den tilsandede kyst ved Nivåbugten umiddelbart syd for Nive Å. Fjernest skimtes Smidstrup-pynten; Rungsted havn eksisterer endnu ikke, men længere mod nord lidt inde i landet ses landstedet Kokkedal med blåglaseret tegltag

og spir. Kokkedal var opført i 1746 af den fremragende holstenske bygmester udi rokokoen J.G.Rosenberg. Det nuværende Kokkedal er helt præget af en ombygning i 1868. Husene til højre langs Strandvejens gamle forløb hører til det gamle Nivå, der oprindeligt var en mindre bondeby med tilhørende fiskerleje. På grund af tilsanding i løbet af 1600-tallet blev fiskeriet opgivet, og i 1701 indrettedes det første teglværk, der siden gav stedet sin særegne karakter af industriområde.

På venstre side af vejen anes byens sidste bondegård, der på dette tidspunkt var lagt ind under Nivågård, hvis røde tegltag med tre skorstene ses midt i billedet. Til højre dominerer den høje teglhængte krobygning i ti-

34

33

dens karakteristiske stil med tilhørende strå-tækt og bræddebeklædt rejsestald.

Den omtalte »Nivåhavn« ses af gode grunde ikke. Anlægget blev projekteret af flå-

den i 1753. Planerne viser et ambitiøst projekt omkring en såkaldt »Galejhavn« med bastioner og forsvarsindretninger. Planen blev efter opførelse af de første dæmningsanlæg skrin-

lagt allerede i 1767. Dæmningen med en senere opført skibsbro blev siden anvendt til udskibning af tegl fra Nivåværkerne.

35-36. Nivå Bro, 1800

»Vue du Pont de Nivåe« kalder Jonquières dette motiv, der for en sjælden gangs skyld er dateret »1800« (nr.35). Kunstneren står på

broen, der fører Strandvejen over den da brede Nive Å. Vi ser mod åens udløb i Øresund. I forgrunden ses en ø med stejleplads. Øen genfindes på samtidige kort. Til venstre ligger et par gamle arbejderhuse eller fiskerhuse nær teglværket, der formentlig anes som den fjerneste bygning.

37. Frederiksborg Slot og Hillerød, 1800

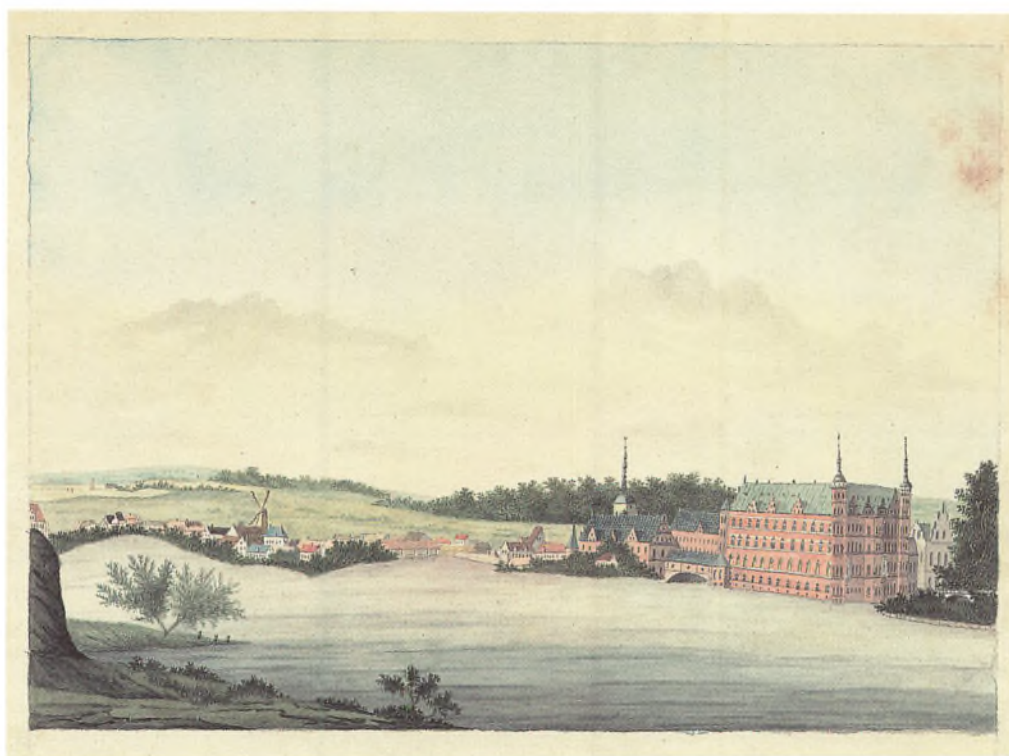
Jonquières har haft sin sag for her med at tælle vinduer på Danmarks fornemste renæssancebygningværk. Her så indvandrerens Jonquières vel for første gang et dansk bygningsværk, der kunne måle sig med det bedste, han kendte fra Holland og det øvrige Europa.

Frederiksborg er set fra foden af Jægerbakken over slotssøen fra nordøst. Man ser mod Kongefløjens to tårne og sydfløjen, kaldet Prinsessefløjen. Til højre skimtes Audienshuset med Møntporten. På mellemøen ses i forgrunden Kancellibygningen og dens parallelle fløj, Slotsherrens hus, samt det massive porttårn. Endelig har Jonquières også punktligt angivet de noget lavere staldbygninger på den forreste ø, med Frederiksborgs ældste byg-

ning, Herluf Trolles Tårn fra 1561, ragende en smule op.

Frederiksborgs hovedfløje, som Jonquières har gengivet ganske nøje blev opført mellem 1604 og 1616 af Christian 4. Ved den ulykkelige brand i 1859 lagdes det meste af slottet i ruiner, men blev i de følgende år genopført i nøje overensstemmelse med den oprindelige plan ved Ferdinand Meldahl. Frederiksborgmuseet blev oprettet i 1878, og fra 1882 fik publikum adgang til slottet.

Slottet er kendt fra adskillige malerier og tegninger før branden i 1859, og dets historie er alment kendt: Jonquières' billede indeholder en interessant skildring af det gamle Hillerød. Købstaden kaldtes på Jonquières' tid for Frederiksborg og var helt underlagt slottet. Den beskedne købstad ses her med teglhængte borgerhuse og et teglværk mellem købstad og slot.

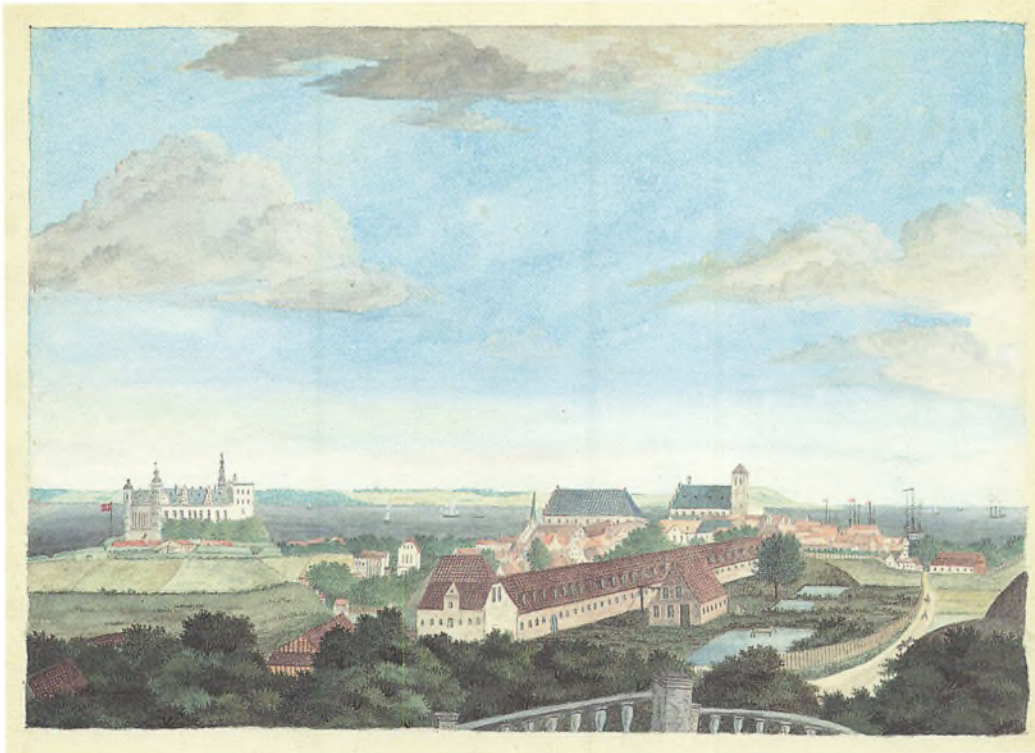
38

38. Helsingør, 1800-1802

Gennem mere end 400 år fra 1420'erne til 1857 måtte alverdens handelsskibe, der passerede gennem Øresund, pligtskyldigt ankre op på Helsingørs rhed for at klarere den pålagte Øresundstold. Tolden blev »de danske kongers guldbjerg«. Men også helsingoranerne nærrede sig godt og vel ved de forretninger der fulgte i kølvandet på de henved 32.000 handelsskibe, som betalte Øresundstolden, da det gik bedst. Velkendt har prospektet af Kronborg og Helsingør følgelig været – set fra Sundet – sådan som Jonquières har skildret det med »*Vue d'Elseneur prise de la Rade*«.

Fra Rheden (la Rade) ser vi mod Strandgade-bryggen med den forholdsvis beskedne havn og mole til venstre. Havnen fra 1764 blev først udvidet i 1820'erne. Yderst til venstre med den karakteristiske høje bygning er det sukkerrafinaderiet, man ser. Den endnu eksisterende tre etager høje bygning blev opført i 1765 af Johan Adam Späth som privatbolig til det sukkerrafinaderi, han havde grundlagt i 1762.

I forlængelse af havnemolen ligger Toldbodens store pakhus, der blev nedrevet i 1890 i forbindelse med Kystbanens anlæggelse og opførelse af den nuværende station ved havnen. Bag pakhuset skimtes Helsingør Told-

kammers sorte tegltag. Det høje nabohus, ligeledes med blåsort tegltag, er utvivlsomt det hus, der siden blev kaldt »Skibet«. Bygningen blev nedrevet omkring 1940.

De følgende huse langs Strandgade er alle bevaret. Først ses en 1700-tals barokgård, Strandstræde nr. 75, med to kviste og valmet tag. Den blev ombygget i sin nuværende skikkelse i 1920. Dernæst følger en række småhuse, hvor bl.a. det gl. Apotek, hvis ældste bygninger er opført omkring 1500, anes. Den lidt højere bygning med rødt teglhængt sadeltag er »Rasmussens Gård« opkaldt efter toldvisitør Rasmussen, der i 1637 lod det senmiddelalderlige hus ombygge. I dag fungerer huset som en afdeling af Helsingør Bymuseum kaldet »Skibsklaréergården«.

De to sammenbyggede ejendomme foran kirken, i dag Strandgade 93 og 95, er tegnet uhyre nøjagtigt og stort set i den form, de har bevaret til i dag. Nr. 93 med sort sadeltag og et forhøjet 4 fag bredt midterparti, der afsluttes med en terrasse, blev opført i 1791-93 efter tegninger af hofbygmester C. F. Harsdorff. Bygherren var Helsingør-matadoren, skibs-

reder og købmand, Jean Jacob Claessen. Fra terrassen, »Kikkenborg«, kunne skibsrederen holde udkig efter sine skibe på Øresund. Det klassicistiske palæ stod, som det også fremgår af Jonquières' tegning, oprindeligt i røde sten. Naboejendommen, nr. 95, er opført omkring 1760 af arkitekten Philip de Lange. Det smukke rokokopalæ med sortglaseret tegltag og frontispice over midterpartiet kaldes »Stephen Hansen Palæ« efter bygherren.

Som sidste hus på Strandgade ses Øresunds Toldkammer med tilhørende have og tolddirektørens lysthus. Det fornemme toldhus har i Jonquières' tegning fået lidt for mange vinduer i den fremspringende midtrisalit, men er ellers skildret korrekt med sandstenstrappe, trekantgavl og sortglaseret tegltag med to små karnapvinduer. Rokokobygningen blev opført 1740-42 af den københavnske murmester Niels Basse. Bygningen blev nedrevet i 1859-60 kort efter Sundtoldens ophævelse (1857). Indirekte fik Jonquières tilknytning til toldkammeret, idet Frédéric de Conincks yngste søn, Jean, efter handelshuset de Conincks fallit i 1821 blev toldkontrollør i Hel-

singør til sin død i 1847. Bag Øresunds Toldkammer anes Strandgades parallelgade, Stengade. Yderst skimtes spiret på den bagvedliggende St. Marie Kirke med tilhørende kloster. Foran klostret dominerer toldkommissær von der Ostens palæ (Stengade 79), hvis pudsede rokokobygning med mansardtag og frontispice blev opført i 1770. Endelig tager man ikke fejl af den store St. Olai Kirke med det markante tårn, der i 1897-98 blev forsynet med det nuværende spir.

Yderst til højre ses Kronborgs karakteristiske profil bag bastionerne.

39. Kronborg og Helsingør set fra Marienlyst, 1801

En mere gennearbejdet og dateret parallel til dette motiv betegner Jonquières' »Kronborg Slottet og Helsingöer seet fra Marienlyst«. Tegningen (nr. 39 X) er dateret 1801.

Andre kunstnere i samtiden har som Jonquières malet udsigten fra Marienlysts balustrade mod byen og Kronborg. I forgrunden dominerer Den Claessenske Reberbane. Den 600 alen lange reberbane, der strakte sig ned

mod St. Olai Kirke, blev anlagt i 1783-84 af skibsreder Jean Jacob Claessen. Den lå på blegedamsområdet mellem Bøddelgade (fra 1847 Lundegade) og Marienlyst Alle. På billedet ses tydeligt de tre blegedamme mellem reberbanen og Marienlyst Allé.

J.J. Claessen drev reberbanen frem til at blive sin tids største og mest moderne »tovværksfabrik« på baggrund af en lokal opfindelse, der fuldstændigt revolutionerede spindemetoden: Et såkaldt hollandsk sejl garnsspinderi tilknyttedes virksomheden, og det er måske netop dette, der har interesseret hollandsk-fødte Jonquières. Efter at staten havde overtaget reberbanen i begyndelsen af 1800-tallet blev virksomheden nedlagt 1837. Reberbanen er delvis bevaret langs den nuværende Lundegade.

I baggrunden står Vor Frue Kloster og St. Olai Kirke massivt i bybilledet. Til højre er sejlskibene ankeret op ved havnen og på rheden, og yderst til højre for enden af Marienlyst Allé er det formentlig Daniel Belfours Geneverbrænderi, der anes.

39X

40. Kronborg og svenskekysten, 1801-1802

Udsigten mod Helsingør og Kronborg er malet fra sydvest, fra bakkerne ved »Trykkerdammen«. Her har den vejfarende altid haft et glimrende overblik over det sidste stykke vej til byporten. Det er utvivlsomt Kongevejen, vi ser til højre.

Heinrich Steffens har beskrevet entreen til byen i slutningen af 1700-tallet på en måde, der svarer ganske godt til Jonquières' gengivelse: *»Når man kommer fra København, opdager man ikke Helsingør førend ganske i nærheden, og man ser da husene nedenunder sig, næsten som svømmende i havet...«*

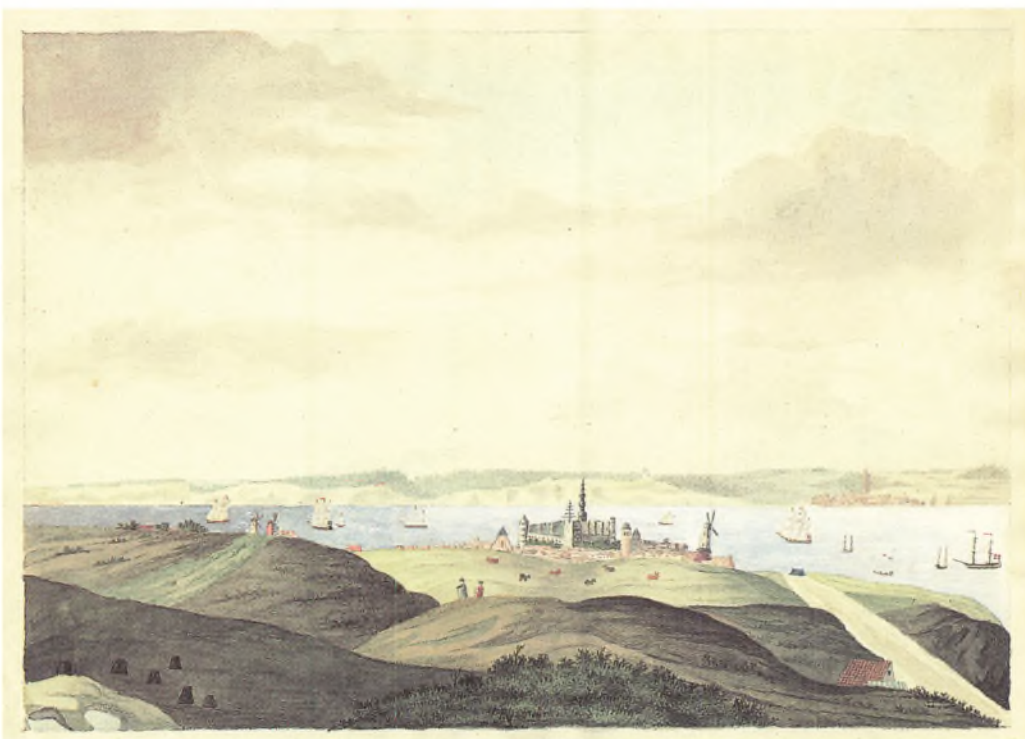
Byen domineres fra denne side af Kronborg, *»Sundets vogter«*. På det kullede tårn ses en optisk telegrafmast, der ud over at være et vidnesbyrd om tidens nye tekniske innovationer også daterer billedet. Den optiske telegraf blev opsat i 1801-02 i forbindelse med Danmarks inddragelse i Napoleonskrigene i kølvandet på Slaget på Rheden 1801. Fra 1802 kunne man – om dagen og i klart vejr – hurtigt give meddelelse til Hovedstaden om eventuelle fjendtlige flådebevægelser i den nordlige del af Øresund.

Billedet indeholder andre interessante detaljer: Til venstre ses et par af Møllebakkens møller. Det ser ud som om, at der er tale om hollandske møller, hvilket må skyldes kunstnerens herkomst. Endnu i første halvdel af 1800-tallet var de gamle stubmøller helt dominerende. Derimod kan møllen ved kysten til højre for byen og Kronborg godt være Helsingørs første *»Hollandske Mølle«*, der blev rejst i 1798.

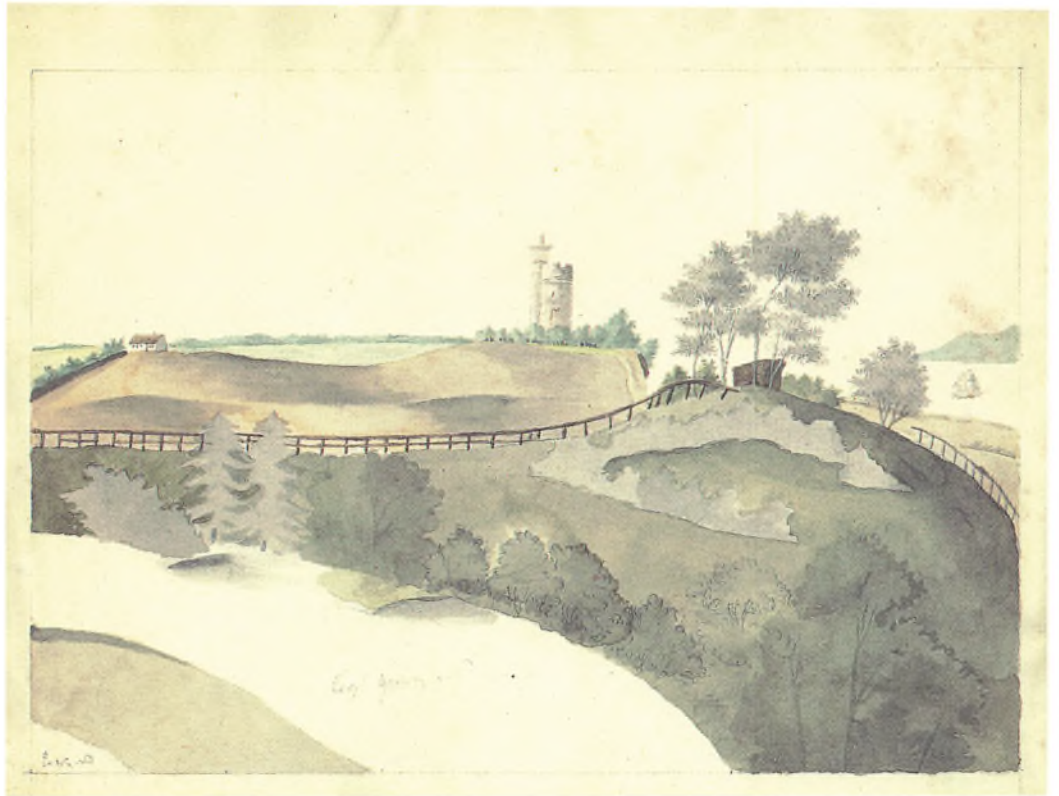
På svenskekysten anes Helsingborg, helt domineret af resterne af middelalderbefæstningen, tårnet *»Kärnan«*. På en bakketop nord for Helsingborg ses et af svenskekystens mange landsteder eller herregårde.

41-42. Marienlyst, omkring 1800

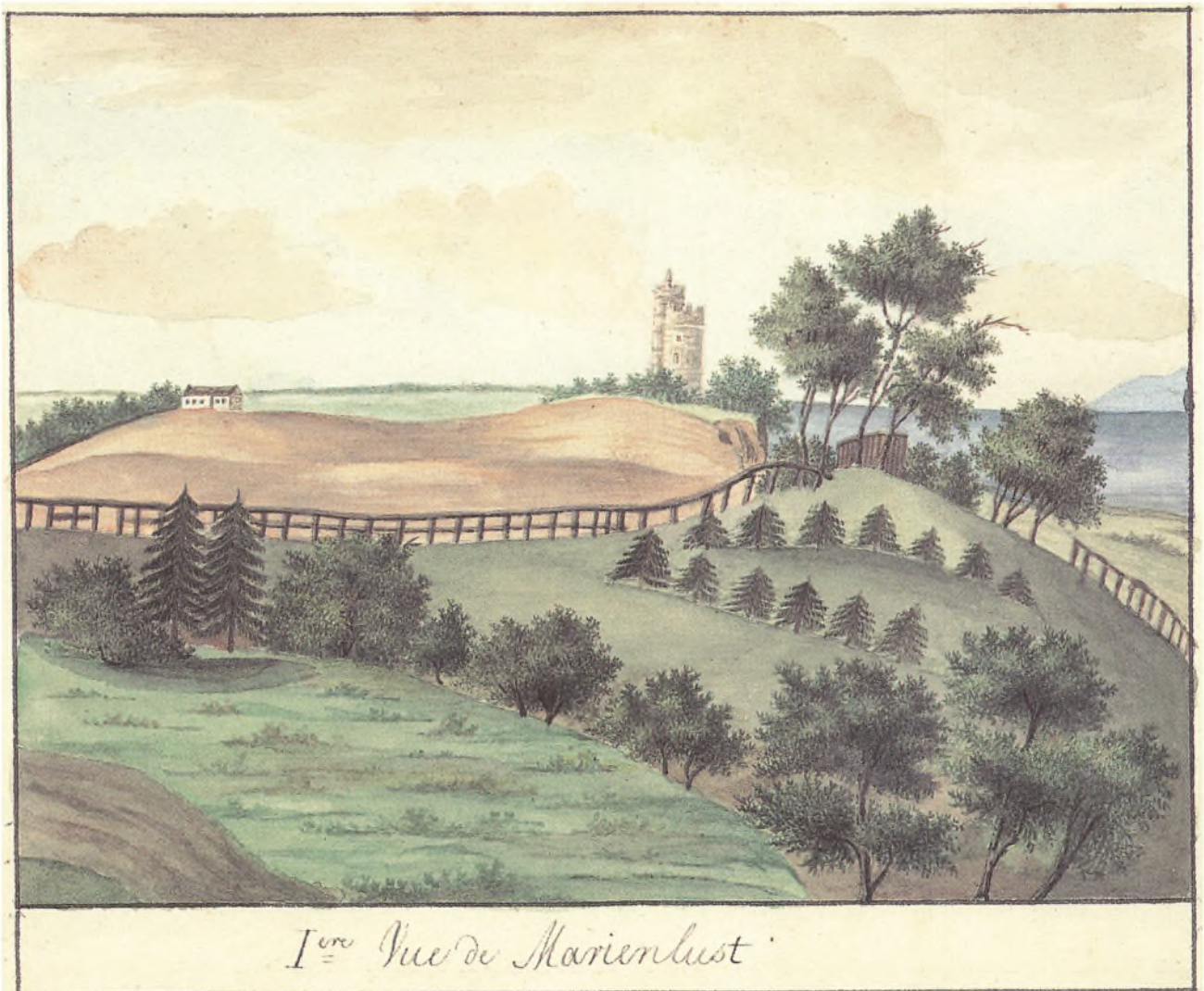
Jonquières besøgte også Marienlyst Slot i Helsingørs nordre udkant. Hans *»I. Vue de Marienlyst«* er i overensstemmelse med tidsånden: Al opmærksomheden er rettet mod slottets romantiske haveanlæg skabt af gartneren Johan Ludvig Mansa på initiativ af kronprins Frederik (den 6.) og hans hofmarskal Johan Bülow i slutningen af 1780'erne. Bülow flyttede siden til Fyn, hvor han på sin

41

42

44

herregård Sanderumgård ved Odense i 1790'erne skabte en af tidens mest storslåede romantiske landskabshaver.

I motivets centrum står »middelaldertårnet«, der i 1790-91 var blevet opført på det højeste punkt i haven. Tårnkomplekset er, når man sammenligner med de få andre bevarede tegninger af bygningsværket, skildret korrekt som to sammenbyggede tårne. Det høje smalle tårn var utvivlsomt trappetårnet, hvorfra der var adgang til hovedtårnets runde udsigtsplateau med skydeskår. Det særprægede tårn blev nedrevet omkring 1818. I dag står alene den kunstige høj, der naturligt kaldes »Tårnhøj«, tilbage.

Da Jonquières besøgte stedet, var Marien-

lyst Slot beboet af Adam Gottlob von Krogh, der tillige forpagtede de tilhørende jorder. Det lille hus, der ses i baggrunden til venstre, lå indtil omkring 1960 ved den nuværende Gl. Hellebækvej ved indkørslen til Tårnhøj. Det var opført af von Krogh til beboelse for en opsynsmand eller gartner ved haveanlægget. Bag den stejle kystskrænt til højre får vi et glimt af Kullen hinsides Øresund.

44. *Marienlyst, omkring 1800*

»II. *Vue de Marienlust*« er som det foregående bevaret både som en løs skitse (katalog nr. 43) og en færdigbearbejdet gouache. Der er noget næsten »kinesisk« over det herlige havebillede med de slanke krogede træer. De

42

ubestemmelige løvtræer fremtræder som i datidens »kineserier« med etagedelte kroner. Tårnet i Marienlysts park er set fra nord.

Tidens engelskinspirerede romantiske haveanlæg var iscenesat natur, hvor landskabet indgik i det menneskabte sceneri: I forgrunden ses en af de mange naturlige søer, der var en væsentlig ingrediens i Mansas landskabs- have. Udsigtspunkter, eneboerhytter og borg- anlæg hørte med. Den her viste og stadig ek- sisterende sø indgik senere i landstedet Tårn- højs have. Bænken i forgunden stod formo- dentlig på den ø, der fandtes i søen. En træ- bro førte fra haven ud til øen.

Marienlysts jorder blev i 1951 købt af Hel- singør Kommune, udstykket i parceller og derefter solgt ved offentlig auktion til private.

Af parken er kun bevaret det nærmeste have- anlæg omkring N.H. Jardins smukke hoved- bygning fra 1759-63, der i dag hører under Helsingør Kommunes Museer.

45-46. *Hammermøllen i Hellebæk omkring 1800*

Jonquières fortsatte sin tur videre mod nord langs kysten til Hellebæk. »I. *Vue de Hammermølle*« viser industribyen Hellebæk med Hellebækgårdens geværfabrik. Gården eller ret- tere lyststedet, der ses yderst til venstre, var opført i 1747 af regimentsskriver, senere ge- neralkommissær i Helsingør, Stephen Han- sen. Den herskabelige rokokobygning er teg- net af arkitekten Philip de Lange. Hellebæk- gård med tilhørende fabriksby blev i 1768

46

overtaget af den tyskfødte handelsmand Heinrich Schimmelmann. Sønnen, den senere finans- og statsminister Ernst Schimmelmann, arvede hele herligheden i 1782 og beskrev stedet i begejstrede vendinger til sin ven August Hennings: *»De kan ikke tænke Dem noget mere henrivende Sted. De forskjelligste, de meest romantiske Naturscener ere dér forenede. Det ligger ved Bredden af Havet, der uophørligt er bedækket med Skibe, lige overfor ser man Sveriges Klipper«.*

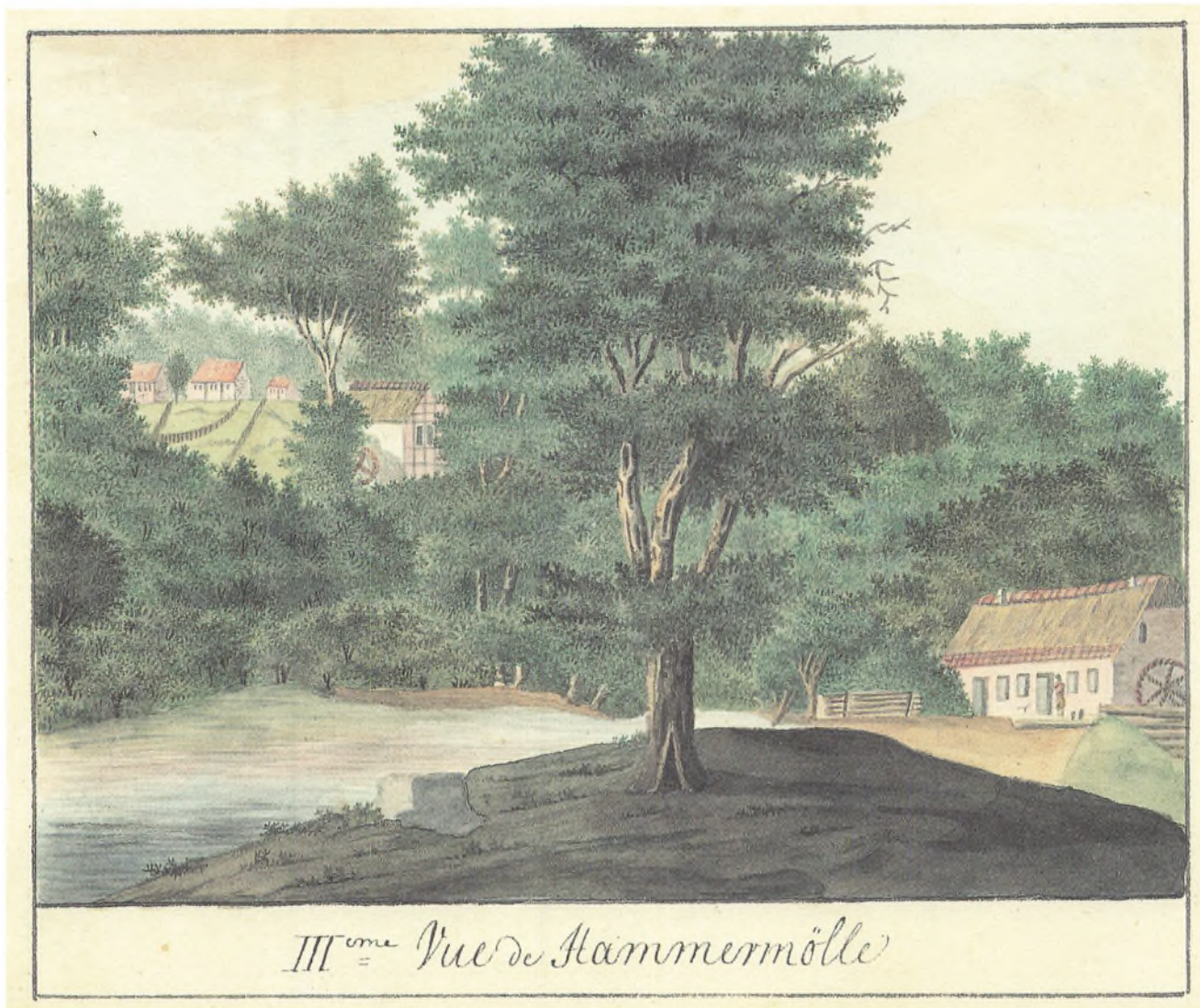
Jonquières har stået på bakkedraget bag Hellebækdam, også kaldet Fordam, og skildret husene omkring denne. Til venstre Hellebækgårds sortblå glaserede mansardtag og gårdens avlsbygninger. Bygningen med det høje tag længere henne er formentlig Kongens Mølle ved Strandvejen og helt til højre i billedet ses husrækkerne i Bøsemagergade.

47-48. *Hammermøllen i Hellebæk omkring 1800*

Jonquières' akvareller fra Hellebæk placerer fabriksbyen midt i et natursceneri, der i modsætning til Marienlysts romantiske have med tårnet var den ægte vare. Her lå en industriby med arbejderboliger og møller, omgivet af hav, småsøer og dybe bøgeskove til vederkvælgelse for den sværmeriske besøgende.

»II. *Vue de Hammermølle*« er lidt vanskeligt at stedfæste præcist. Sandsynligvis har Jonquières stået med ryggen til Hammermøllen og tegnet husene langs hovedgaden, Bøsemagergade. Arbejderboligerne kaldet »Tirrækken« ses helt til højre markeret ved en lang række karakteristiske skorstene. Sundet og Kullen er også kommet med i baggrunden. Den træbevoksede bakke, der midt i billedet danner byens baggrund, er formentlig den, han stod på, da han malede sit første »Vue« over Hellebæk. Det brune bakkedrag i forgrunden til højre må være Flors Vænge, hvor Hellebæk Klædefabrik blev anlagt i 1870.

49

49. *Hammermølle i Hellebæk omkring 1800.* Med det »III. *Vue de Hammermølle*« får vi endelig den stadig eksisterende Hammermølle, i samtiden kaldet »Den ny Hammermølle«, at se. Hammermøllen var opført til Geværfabrikken i 1765 som afløser for en ældre mølle på stedet. Billedet er noget fortegnet; men det må være »Trompetérbakken« ved Bøsemagergade, der dramatisk rejser sig bag Mølledammen. Møllen, man skimter i baggrunden, må være slibemøllen i Bøsemagergade, hvor bajonetter og sabler fra fabrikken blev slebet.

Efter nedlæggelsen af Geværfabrikken blev møllen fjernet, og bygningen benyttet til andet formål. Men i 1982 blev mølleanlægget

genskabt i sin oprindelige form og funktion. Ved den gennemgribende restaurering blev hele hammerværket og møllehjulene rekonstrueret efter ganske sikre spor.

57. *Gurre Sø, omkring 1805*

Undtagelsesvis har Jonquières anvendt begge sider af det dyre akvarelpapir til sin kunstneriske udfoldelse. »*Vue de Lac de Gurre*« er således malet på den ene side af et ark, hvor motivet fra Marienborg (nr. 58) findes på den anden side.

Jonquières har formentlig placeret sig på det bakkedrag, der ved den første store udgravning i 1835 viste sig at skjule ruinerne af Valdemar Atterdags gamle kongeborg. Man

46

ser mod nordvest over Slotssøen med Høse-
rød Hegn i det fjerne.

58. Marienborg ved Nybro, omkring 1805

Landstederne nord for Nybro mellem
Lyngby og Bagsværd Sø er opkaldt efter
skønne kvinder. Sophienholm efter den
stræbsommeme embedsmand Th. Holm de
Holmskiolds kone Sophie og nabolandstedet
Marienborg efter bygherren, admiral Olfert
Fischers Marie.

Marienborg er opført 1748 i den blom-
strende rokokotid, hvor Københavns nordeg
blev tæt bebygget med franskinspirerede lyst-
huse: »*Maisons de Plaisance*«.

I 1803 blev Marienborg erhvervet af Frédéric
de Conincks yngre broder, Jean de Co-
ninck (1744-1807), Jonquières' morbroder. I
de Conincks ejertid blev hovedbygningen
ombygget til sit nuværende udseende med høj
teglhængt tagrejsning og sidefløje under blå-
sorte tegltage.

Marienborgs sidste private ejer, højesterets-
sagfører C.L. David testamenterede landste-
det til staten i 1960. Marienborg blev restau-
reret i 1963 og bruges nu til repræsentative
formål og som statsministerens sommerbolig.

57

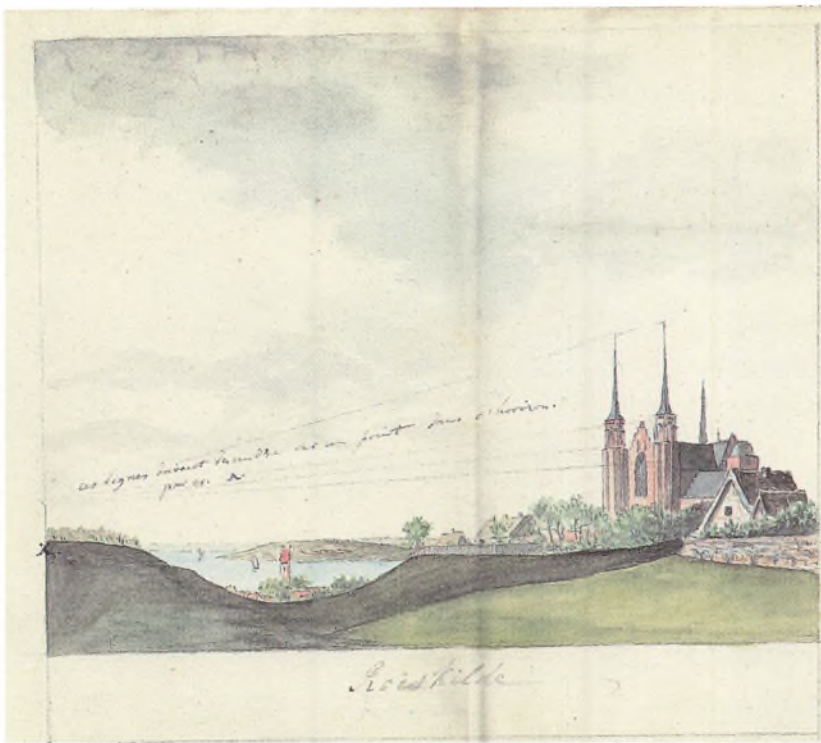

58

50. Roskilde, 1798

Vort fornemste nationale klenodie, Roskilde
Domkirke, er malet fra nordvest på Jonqui-
ères' vej over Sjælland i sommeren 1798. Jon-
quières har stået omtrent på det sted, hvor de
gamle landeveje fra henholdsvis Ringsted og
Holbæk løb sammen i udkanten af byen. Vest

for domkirken ses den markante slugt, der gi-
ver et frit udsyn over Roskilde Fjord med
Veddelev-næsset i baggrunden og fjernest
Risø. Ved bunden af slugten anes Sct. Jør-
gensbjerg med landsbykirkens noget forteg-
nede tårn ragende op.

51. Korsør, 1798

Jonquières' første danske akvarel, malet ombord på »smakken« over Storebælt. På det topografisk interessante billede ses yderst til venstre havneindløbet med skibenes master bag pynten. På selve pynten ses de daværende bygninger på Korsør Skanse. I selve byen ses til venstre med facade mod vandet Postgården, hvidkalket med rødt tegltag. Helt domi-

nerende i bybilledet er kirken. En praktisk taget samtidig skildring i tidskriftet »Iris og Hebe«, 1799, beskriver kirken således: »Kirken er udvendig at se til som en stor holstensk kornlade, indvendig ganske smuk og temmelig rummelig; loftet hvælvet i oval bue af bræder«. Man må sige, at Jonquières' tegning, hvad kirkens ydre angår, har ramt plet!

Kunstneren Jonquières

Jonquières-samlingen består i dag af godt 50 akvareller (tegninger og gouacher). De små kunstværker tilskrives efter familietraditionen Jean Francois de Jonquières (1775-1820), men flere har tydeligvis medvirket ved færdiggørelsen af værkerne, idet en række af de signerede akvareller optræder med to signaturer for henholdsvis tegner og maler. Signaturens sidste »J« må antages at henvise til Jonquières, men ellers er det i virkeligheden ret uklart, hvem ophavsmændene er.

Uanset hvilket familiemedlem, der er ansvarlig for den maleriske udfoldelse i Nordsjælland omkring 1800, så taler akvarellerne deres eget indtagende sprog. Store kunstværker er de ingenlunde. Jonquières har aldrig udgivet sig for at være kunstner. Snarere er der tale om, at Jonquières, på samme vis som nutidens turister fastholder deres rejseindtryk med fotografiapparatet, »optog« sine små billeder fra de steder han besøgte i sin første tid i Danmark.

Det hørte med til almindelsen, at man forsøgte sig med pen og vandfarve, og var man lidt dygtigere end gennemsnittet, ja, så blev tegneblokken i gængs papirformat med tilhørende remedier en del af rejseudstyret. Og hvad var mere naturligt end at male flittigt her i det nye, fremmede land, hvis bakkede og skovrige frodighed adskilte sig fra det Holland, familien forlod i 1798.

Meget tyder på, at Jonquières allerede tog fat på maleriet på den første rejse gennem Danmark i foråret og sommeren 1798. De ufærdige prospekter over Korsør og Roskilde (50-51) har noget hastigt over sig: Øjebliksbilleder, der måske var tiltænkt familien hjemme i Holland. De er tilmed tegnet på samme stykke papir, hvis vandmærke antyder hollandsk herkomst.

Kun ganske få af akvarellerne er dateret, nemlig nr. 8 fra Øverød og nr. 35 fra Nivå. De to skitser, der i deres grove streg adskiller sig fra den øvrige samling, er dateret 1800. Dertil kommer et meget gennemarbejdet og detaljeret parti fra Helsingør set fra Marienlysts have, som er dateret 1801 (nr. 39X). Hvis det ikke var fordi, at de tre motiver genfindes i andre udgaver i samlingen, ville man tro, at andre »kunstnere« havde været på spil her. Under alle omstændigheder er der grund til at fastholde, at Jonquières' akvareller stammer fra familiens allerførste tid i Danmark. De tidligste er malet i 1798 og næppe nogen af de eksisterende akvareller er malet senere end 1805.

Jonquières er en eksponent for sin tid. Vi er i romantikken, præget af det Rousseau'ske opgør med barokkens stivhed. Landskabet, naturen står i centrum. Bygninger, mennesker og kultur underlægger sig den frie oprindelige natur. Bygninger og mennesker optræder nok på Jonquières' billeder, men i reglen er de staffage. Bønderne skildres som naturens muntre sønner og døtre, mere eller mindre flittigt arbejdende i de skønne sjællandske landskaber med veldyrkede marker afgrænset af hegn og stengærder. Bygningsværkerne bliver tegnet punktligt, tage og vinduer er angivet nøjagtigt. Jonquières elsker de danske stråtage, der forekommer på flertallet af hans billeder. Men bortset fra Helsingørmotiverne er natursværmeriet det helt centrale i Jonquières' kunst.

Amatøren Jonquières har flere danske paralleller. Mest markant den 10 år yngre embedsmand *Ole Jørgen Rawert* (1786-1851), der har efterladt sig ikke mindre end 1.635 akvareller fra perioden 1805-1849. Rawert er som Jonquières den begejstrede iagttager af

naturens scenerier, men Rawert er også den lidt tørre embedsmand, der præcist registrerer topografien og bygningsværkerne.

Kvantitativt ligger Jonquières langt efter Rawert, men til gengæld står Jonquières kun 50 værker som indbegrebet af romantikkens tidsånd. Hans værker er måske nok naive, nærmest rørende, men de er også stærke billeder fra den tid, hvor landsbyer, herregårde, landsteder, kirker og industrianlæg indgik – i hvert fald i kunsten – i en fuldendt harmoni med den omgivne natur. Markant i så henseende er Jonquières' »3. tegning fra Hammermøllen« ved Hellebæk (nr. 49). Selve møllen spiller en helt underordnet rolle. Træet på det bløde bakkedrag i forgrunden er motivets bærende element, og i baggrunden er nok nogle bygninger, men det er bevoksningen og det dramatiske landskab, der interesserer kunstneren.

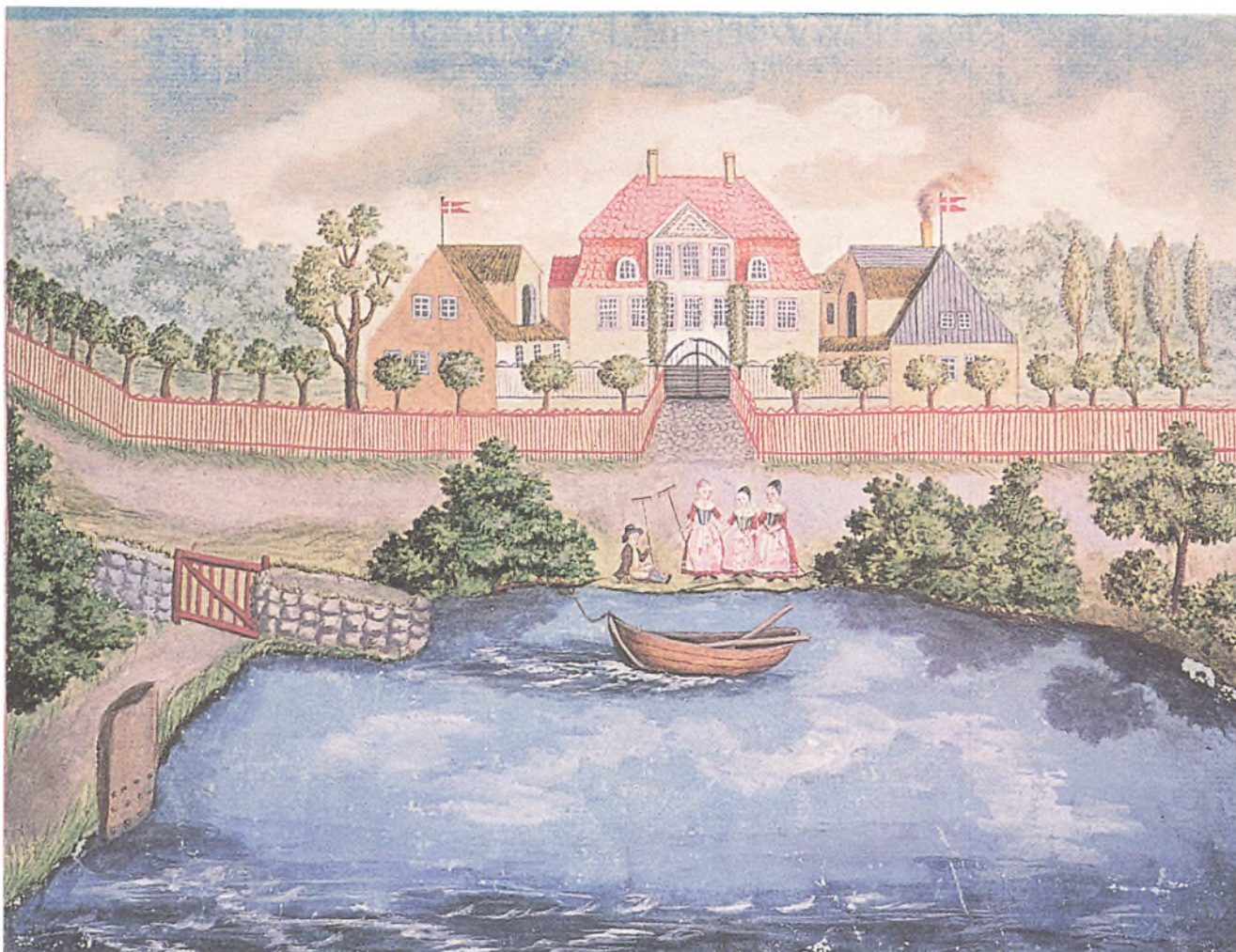
Vi kender ikke noget til Jonquières' kunstneriske uddannelse, formentlig var den blot et led i opdragelsen, almendannelsen. Men man kan ikke helt se bort fra, at opholdet hos morbroderen Frédéric de Coninck på Dronninggård har påvirket den unge mand. Hans måske to første danske akvareller fra Korsør og Roskilde er ret beset nøgterne beskrivelser, der for Roskildes vedkommende ovenikøbet indeholder en perspektivisk beregning. De senere akvareller derimod er helt domineret af det romantiske natursværmeri. Ved de Conincks »Næsseslot« havde en anden indvandrer fra det nederlandske område, oberst Drevon, i 1783-86 skabt Danmarks første romantiske landskabshave. Siden fulgte andre efter, med Sanderumgård på Fyn og Liselund på Møn som de mest markante. Også på et andet område, landskabsmaleriet, stod Dronninggård / Næsseslottet i centrum. De Coninck havde sit vinterpalæ i København på hjørnet af Bredgade og Dronningens Tværgade. Her malede *Erik Pauelsen* i 1785-86 seks dørstykker og to kolossale vægstykker

med motiver fra de Conincks elskede sommerhus ved Furesøen. De prægtige malerier betegner med deres vægt på den realistiske, men også romantiske landskabsskildring et gennembrud for landskabsmaleriet i Danmark. Man kan således hævde, at Jonquières i sommeren 1798 havde alle muligheder for at tilegne sig romantikkens bærende elementer. Dertil kommer, at tidens skønånder med Oehlenschläger i spidsen færdes i de kredse, som også Jonquières stiftede bekendtskab med i de første gode år i Danmark.

En af romantikkens og oplysningstidens mindre iøjnefaldende, men nok så vigtige forudsætninger var Danmarks deltagelse i verdenshandelen. Her var det især påvirkningen fra Kina, der var afgørende, og de Coninck stod her som på så mange andre områder i spidsen. På de Conincks mægtige handelsflåde blev de eksotiske varer hjembragt fra det fjerne Østen. Brugsartikler som te og krydderier var nok hovedsagen, men med skibene fulgte det blå kinesiske porcelæn og tapeter dekoreret med blomstermotiver, bladranker, eksotiske fugle, kinesiske landskaber og byprospekter. Dertil kom lakerede skabe, borde med indlagt intarsia og stole i bambus og i det hele et nyt syn på naturen som kunstværk.

Det er således næppe tilfældigt, at flere af Jonquières' akvareller ligner dekorationer på kinesisk porcelæn. »2. parti fra Marienlyst« (nr. 44) er markant i så henseende, men også motivet fra Svenstrup ved Usserød (nr. 24) kunne være et kinesisk landskab, hvis man vel og mærke kan se bort fra den stråtækte bindingsværksgård, der i baggrunden »forstyrrer« det landskabelige natursceneri. I virkeligheden er skitserne, næppe overraskende, de mest pålidelige, »tegnet efter naturen« som de er. Jo mere færdige akvarellerne er, jo mere ligner træerne det romantiske idealbillede af iscenesat natur.

Akvarellernes tilsyneladende ubehjælpssom-

Denne farvestrålende akvarel fra familien Jonquières' nordsjællandske ejendom adskiller sig fra den øvrige samling ved sin meget primitive gengivelse af træer og bevoksning og vægten på personerne i forgrunden og hovedbygningens detaljer. Mens de danske bondepiger ved dammen bærer noget der ligner hollandske dragter vejrer Dannebrog over Fuglehavegård (Folehavegård).

Skønt signaturen er nærmest ulæselig tilskrives akvarellen J.F. de Jonquières, og den er fortsat i familiens besiddelse.

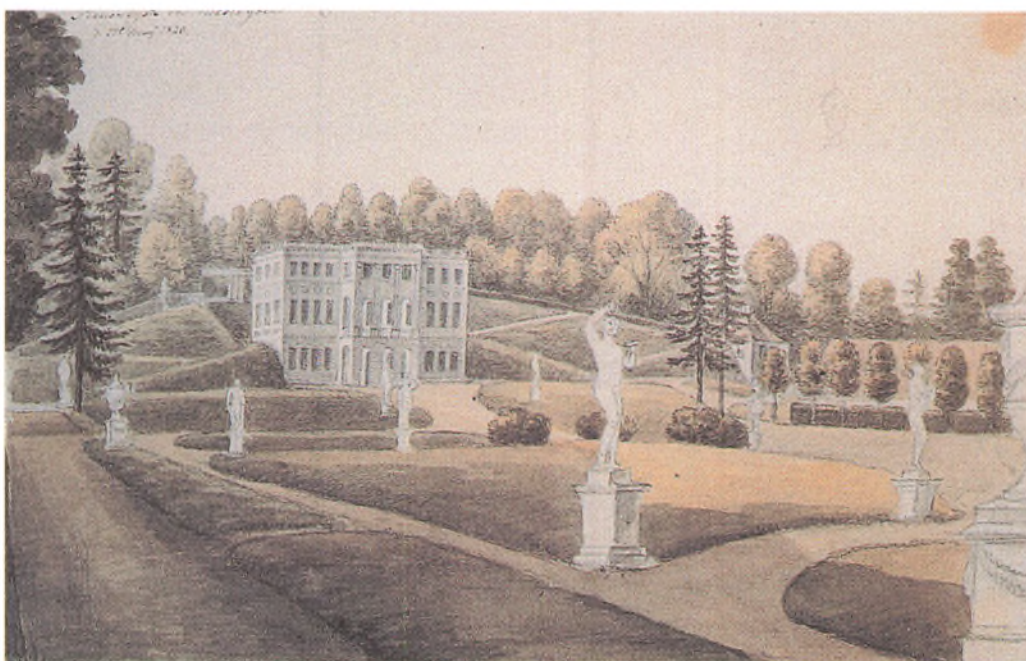
hed, når det gælder perspektiv og topografisk nøjagtighed, skal man nok ikke tage fejl af. Tiden elskede træer, og Jonquières var som samtidens glade amatører en særdeles kompetent kunstner, når det gjaldt gengivelsen af de smukke mere eller mindre danske træer. Jonquières var på rejse med skitseblokken ved hånden, ofte skulle det gå hurtigt ude i naturen; men når han kom hjem, blev hans skitser forvandlet til en række små romantiske kunstværker fra en tid og et landskab, der forlængst er forsvundet.

LITTERATUR

- Bo Bramsen (red.): Strandvejen før og nu, bd. 1-2, 1995.
- Nina Fabricius: Kineseri. (Skalk nr. 5, 1975).
- Nina Fabricius: »Det bugter sig – ». (Skalk nr. 2, 1981).
- J.B.Friis-Hansen og Finn Slente (red.): Frédéric de Coninck og Dronninggaard – En mosaik af tekster og billeder. 1987.
- Godfred Hartmann: En malerisk Rejse i Nordsjælland – Ole Jørgen Rawerts akvareller fra 1800-tallet. 1984.
- Niels Peter Stilling (red.): Rawerts maleriske rejser 1805-1847. (Udstillingskatalog, Gl.Holtegård, 1984).
- Niels Peter Stilling: Rawert i Søllerød – Af en dansk rejsendes billeddagbog fra industriens pionertid. (Søllerødbogen 1985).

»Vue de Fuglehavegaard« er dateret 22. juli 1801 og signeret J.de Jonquières. Motivet er malet fra omtrent samme vinkel som foregående billede. Akvarellen er i familien Jonquières besiddelse.

Akvarel af O.J.Ra- wert: Marienlyst ved Helsingør, den 27. maj 1820. Den franskbe- gejstrede og nøgterne embedsmand har her interesseret sig for Marienlysts franske barokhave. Haven blev anlagt af N.H.Jardin i forbin- delse med ombygning- en af slottet i 1759- 1763. Da Jonquières 20 år tidligere besøgte stedet, var det alene den romantiske land- skabshave, der optog ham (jfr. Jonquières' akvareller nr. 41-44).

Ole Jørgen Rawert fulgte både kunstnerisk og geografisk i hælene på Jonquières. Den lidt naive, uskoledede stil er den samme, ligesom interessen for landskabets samspil med pæne bygninger er fælles for de rejsende kunstnere i romantikkens Danmark. Her har O.J. Rawert placeret sig i Søllerød Sødal den 9. august 1824. Akvarellen er en parallel til Jonquières' »II. Vue de Søllerød« (nr. 5) med fattighus, skole og hulvej neden for Søllerød Kirke og præstegård.

Samme dag den 9. august 1824 er Rawert også nået frem til Hørsholm, hvor arkitekten C. F. Hansens lille mesterværk, Hørsholm Kirke, har afløst det nedrevne slot. Kirken blev indviet i 1822.

O.J.Rawerts over 1.600 bevarede akvareller fra første halvdel af 1800-tallet befinder sig på Det Kgl. Bibliotek.

Familien Jonquières

Frankrig-Holland-Danmark

Jonquières-slægtens »danske stamfader« Paulin Philippe Henri de Dompierre de Jonquières (1744-1822). Silhuetklip fra 1790'erne.

Cécile de Coninck (1745-1819), gift med P.P.H. de Dompierre de Jonquières og søster til Frédéric de Coninck. Silhuetklip fra 1790'erne.

SLÆGTSHISTORIEN

Nedenstående beskrivelse af familien de Jonquières' bosættelse i Danmark er baseret på et håndskrift, affattet på fransk af den tredje af de tre sønner på Folehavegård, som blev voksne: Godefroi-Chrétien, omkring 1880.

I det omhyggelige og grundige manuskript søger man forgæves efter blot den mindste antydning af, at et af familiemedlemmerne har beskæftiget sig med at udføre de akvareller, som er denne bogs emne.

JONQUIÈRES-FAMILIEN I FRANKRIG

Jonquières-familien, der kan føre sin stamtavle tilbage til år 750, levede oprindeligt i Frankrig. Familien bekendte sig under reformationen sig til den Calvinske lære – som huguenotter (eller *reformerte*, som trosretningen kaldes på dansk). Huguenotterne kom i modsætningsforhold til den katolske kirke i Frankrig, og blev udsat for forfølgelse, ikke

mindst under Bartholomæusnatten i 1572.

Men den franske konge Henrik 4., der oprindeligt var huguenot, konverterede til katolicismen ved sin tronbestigelse i 1598 og udstedte Nantesediktet, som gav huguenotterne (og andre ikke-katolske trossamfund) trosfrihed. I 1685 brød den gamle modsætning ud igen, idet Nantesediktet blev ophævet, og ikke-katolske gudstjenester blev forbudt. Det betød, at mere end 200.000 huguenotter forlod Frankrig, deriblandt Jonquières-familien, som bosatte sig i Nederlandene.

JONQUIÈRES-FAMILIEN I HOLLAND

Den fransktalende Jonquières-familie var velstående, højt-uddannet og tæt knyttet til domstole og regering i Nederlandene/Holland. Således blev *Paulin-Philippe-Henri de Dompierre de Jonquières*, født 1744, uddannet ved Leidens universitet som jurist, og allerede

Cécile de Jonquières, født de Coninck, omkring 1800. Pastel af ukendt kunstner. Privateje.

Paulin Philippe Henri de Dompierre de Jonquières omkring 1800. Pastel af ukendt kunstner. Privateje.

som 21-årig optaget som advokat i Den hollandske ret i Haag. Dermed var han parat til at blive gift. Bruden var *Cécile de Coninck* (f. 1745), søster til *Frédéric de Coninck* (f. 1740): Hendes far var en velhavende købmand, ligeledes huguenot, hvis familie også var flygtet fra Frankrig efter 1685. Frédéric de Coninck flyttede til København i 1763, ernærede sig som købmand og skibsreder og købte Dronninggård til landsted 1781. Han lod Næsseslottet opføre i 1783. Begge familier var i Holland knyttet til den franske koloni i Haag og de opretholdt fransk som deres sprog.

Ægteparret Paulin-Philippe-Henri og Cécile de Jonquières fik fire sønner, hvoraf den ene døde som spæd. De tre sønner, der med forældrene udvandrede til Danmark var: *Jean-François de Dompierre de Jonquières* født 1775 i Haag, *Frédéric-Anne de Dompierre de Jonquières* født 1777 ligeledes i Haag og *Alexandre-Philippe de Dompierre de Jonquières* født 1778 i Haag. Jean-François læste jura

som sin far og forsvarede allerede som 19-årig i 1794 sin doktorgrad i jura, hvorefter han blev ansat som advokat ved den hollandske ret. Samme år fik han adgang til Hollands Højesteret.

Nederlandene, der i anden halvdel af 1700-tallet var delt i en sydlig del tilhørende Østrig (nogenlunde svarende til nutidens Belgien) og en nordlig del, Republikken de forenede Nederlande (svarende til nutidens Holland), blev involveret i sømilitære stridigheder mellem Frankrig, England og efterhånden også USA (efter 1776). Senere udviklede der sig indre stridigheder, bl.a. inspireret af de amerikanske frihedsideer (uafhængighedserklæringen 1776 og den demokratiske forfatning). Endelig betød den franske revolution, at Frankrig 1792 indlod sig i konflikter med flere europæiske stater, hvor enevældige styreformer ønskede at hindre den franske revolution i at sprede sig. Ved freden i Basel 1795 blev den sydlige del (Belgien) indlemmet i Frankrig,

mens den nordlige under navnet »Den Bataviske Republik« indgik forbund med Frankrig. Dette betød efter længere overvejelser, at der i 1798 blev indført en ny grundlov i lighed med den franske, dvs. et direktorium med to kamre.

De hollandske embedsmænd, derunder fader og søn Jonquières, skulle, for at fortsætte deres embeder, aflægge ed til den nye revolutionære regering. Det afslog de, hvorefter familiens offentlige embeder blev inddraget. Dette berøvede familien dens vanlige indtægter, og da der samtidig fandt en hård beskatning sted til finansiering af krigen, var tilstanden uholdbar. I 1798 valgte de derfor at forlade landet. Sønnen *Jean-François* forlod Holland den 2. april 1798, mens faderen med resten af familien fulgte efter den 24. maj 1798, med Danmark som mål.

JONQUIÈRES-FAMILIENS REJSE TIL DANMARK

(Fri gengivelse af beretning i Godefroi-Chrétien de Jonquières' håndskrift):

Familien forsøgte først at erhverve egnede opholdssteder i Slesvig, i Mecklenburg eller i Jylland, men uden held. Herefter fandt man at måtte prøve lykken i Danmark, uden forlods at have et sted at bo, bl.a. inspireret af Frédéric de Coninck. Familiens bibliotek og møbler blev sendt med et af de Conincks skibe til Danmark. Den 11. april 1798 blev huset i Haag solgt, man købte en rejsevogn og drog endeligt afsted den 24. maj 1798 (efter nogle genvordigheer med at få rejsepas som emigranter, som dog bragtes i orden). Rejsen førte familien via Amsterdam, Utrecht, Schoonzicht (nær Gorcum), Arnhem, Zutphen og til Deventer. Hertil havde man kunnet nøjes med et fire-hestes forspand, men herfra og til Korsør måtte der seks heste til. Fra Deventer fortsatte rejsen via Almelo, Ootmarschen (hvor Holland forlodes), Northorn (natten mellem 1. og 2. juni). Videre via Lin-

gen sur Elms, Haselune, Loening, Klop-penbourg, Willshausen, Delmenhorst, Bremen, Ottersberg, Rothenbourg, Harbourg og den 5. juni ankom man til Hamborg. Dagen efter fortsatte selskabet ind i Holsten, passerede byerne Pinneberg, Elmshorn, Itzehoe, Rendsborg, Slesvig, Flensborg, Aabenraa og Haderslev. Under opholdet her gjorde man en udflugt til et andet indvandrersamfund, hernhuternes Christiansfeld, som interesserede dem levende. Derfra tog de til Kolding, passerede Lillebælt og kom til Middelfart. Et af hjulene på rejsevognen var blevet beskadiget under overfarten over Bæltet. Man antog, at hjulet med en foreløbig reparation kunne holde til turen til Odense, men det viste sig for farligt at blive i vognen, så at den sidste del af rejsen til Odense blev tilbagelagt dels til fods dels i en mindre vogn, man lejede. I Odense blev de en dag, mens vognen blev repareret, hvorefter de fortsatte til Nyborg. Turen over Bæltet tog fire timer, og man kunne herefter glæde sig over den nyanlagte chaussée fra Korsør og atter nøjes med fire heste på den videre rejse. Rejsen fortsatte via Slagelse, Ringsted og Roskilde til Lyngby.

I Lyngby blev de mødt af Jean-François, der jo var rejst i forvejen, og med ham var de to fætre, *Fritz de Coninck* (1779-1852) og *Jean de Coninck* (1781-1847) fra Dronninggård. På Dronninggård havde man med uroventet deres ankomst igennem flere dage. Da de rejsende endelig ankom til Dronninggård, var det imens man dér afholdt en stor middag for det diplomatiske korps, og mens selskabet i øvrigt efter middagen var på en spadseretur i parken, blev værtparret i huset for at modtage de længe ventede, som blev modtaget meget hjerteligt. Efter et par dages hvil foretog Jonquières-familien den 22. juni en udflugt til København, men ellers boede man på Dronninggård indtil man fandt et passende sted at bo.

JONQUIÈRES-FAMILIEN I DANMARK

I sensommeren 1798 blev *Folehavegård*, ca. 1 km øst for Hørsholm erhvervet. Gården købte de af en svensk greve Clas-Frédéric Horn, som havde været en af mændene bag mordet på den svenske konge Gustav 3. (marts 1792). Købet blev afsluttet den 2. august 1798 for 12.000 écus, hvorefter familien flyttede ind den 5. september. Faderen, Paulin-Philippe-Henri, tog, sammen med sønnen Frédéric-Anne, fat på at opdyrke ejendommen, hvilket forgængerer have forsømt. Bl.a. indførtes kartoffelavl. Det er værd at bemærke, at Frédéric-Anne dannende et lokalt landbrugsselskab med bl.a. J.C.Drewsen (Strandmøllen), Bone Falck Rønne (præst i Lyngby) og grev Schulin (ejer af Frederiksdal) som deltagere. Man dyrkede nogen sel-skabelighed med lokale (pastorer, læger og andre, f.eks. billedhugger Stanleys hollandsk-fødte enke, som boede på »Frihedseie« nær Rungsted). Desuden besøgte man de Conincks på Dronninggård og deres andre steder: Frederikslund, Kaningården og Marienborg. Familien på Folehavegård opsøgte gerne den franske reformerte kirke i København. Frédéric-Anne giftede sig med *Anna-Hedevig Høyer*, født 1787. Parret slog sig ned på Folehavegård og overtog husførelsen dér. De unge fik fire børn.

Den ældste af brødrene, Jean-François, der rejste til Danmark knapt to måneder før forældrene og hans yngre brødre, fik ansættelse i et handelsfirma i København ved Frédéric de Conincks hjælp. Firmaet hed »Handelsfirmaet Hr. Seerup«. Han blev enechef i dette firma i 1814, med borgerbrev som købmand af den 15. december 1814. Han havde, trods de vanskelige tider i Danmark, held med forretningerne og blev velhavende.

I 1808 blev han medlem af samfundet for den reformerte kirke i København og medlem af direktionen for fattighuset i København. I 1812 blev han medlem af ledelsen af den fran-

ske reformerte kirke i København. I 1815 blev han en af de administrative direktører for fattigvæsenet. Dertil blev han i en årrække betroet opsynet med de offentlige skoler i København.

Omkring 1820 brød tilværelsen på Folehavegård sammen: Den 74-årige fru Cécile døde den 12. juni 1819. Den 1. januar 1820 døde den næstældste søn Frédéric-Anne (43 år gammel), hvorefter gården, den 19. februar 1820, blev solgt og Paulin-Philippe-Henri flyttede som sin svigerdatter til København, hvor de delte bolig. Den 27. maj samme år døde den ældste søn, Jean-François, 45 år gammel. Den 5. marts 1821 døde hans yngste sønnesøn, og den 12. maj 1822 døde han selv, næsten 78 år gammel. Den danske Jonquières-linies stamfader blev begravet ved sin hustrus side på Hørsholm Kirkegård.

Genealogiske oplysninger om beretningens hovedpersoner:

Paulin-Philippe-Henri de Dompierre de Jonquières

født i Leiden d. 13.8.1744, død i København d. 12. maj 1822.

Gift med *Cécile, født de Coninck*, født d. 4. november 1745, død d. 12. juni 1819.

Han læste til jurist ved Leidens universitet og blev i 1765 optaget i den hollandske ret i Haag. I Haag mødte han sin kommende hustru, men de blev først gift, da han i 1773 fik en tilpas vellønnet stilling. Parret flyttede ind i hans forældres hus, og stod for husholdningen fra indflytningen. Efter forældrenes død boede de fortsat i huset. Den amerikanske uafhængighedskrig (1776) og især den franske revolution greb ind i tilværelsen i Holland, og såvel uvilje mod det nye (fransk-dominerede revolutionære) styre som økonomiske krav herfra tvang familien til at flygte.

Parret forlod Holland (Haag) den 24. maj 1798 og flyttede ind på Folehavegård i sep-

Foto fra Assistens Kirkegårdens Reformert afdeling, 1998. Den væltede sten i frorgunden er slægtshistorikeren Godefroi (Godfred) de Dompierre de Jonquières' og hustru Henriettas gravsten.

tember 1798. På Folehavegård levede parret tilsyneladende en behagelig godsejertilværelse, hvor deres næstældste søn *Frédéric-Anne* forestod for driften af gården.

Parret fik følgende fire børn:

Jean-François de Dompierre de Jonquières født i Haag den 27. november 1775, død i København den 27. maj 1820.

Som sin far læste han jura i Leiden, hvor han i 1794 forsvarede sin juridiske doktorgrad. Samme år blev han ansat som advokat ved den Hollandske Ret, og fik ret til at føre sager for Højesteret. Alt tegnede lyst, men som hans far, kunne han ikke gå ind for det nye styre, og rejste med familien til Danmark.

Han forlod Holland (Haag) den 2. april 1798, seks uger før den øvrige familie.

Han forblev ugift, men drev det vidt som købmand – hjulpet i gang af de Coninck. Dertil varetog han adskillige tillidsposter (for den reformerte kirke i København, i fattigvæsenets ledelse, i skolevæsenet) og døde velhavende.

Det er ham, som akvarellerne/gouacherne tilskrives. I det mindste kan signaturen J.d J. antages at være hans.

Frédéric-Anne de Dompierre de Jonquières født i Haag d. 1. september 1777, død på Folehavegård d. 1. januar 1820.

Forlod Holland (Haag) med forældrene den 24. maj 1798.

Gift med *Anne-Hedevig, født Høyer*, født d. 18. september 1787, død i København d. 24. juli 1853.

Som 20-årig fulgte han forældrene til Danmark og slog sig som dem ned på Folehavegård. Han var også tiltænkt en strålende juridisk karriere, men havde som fransksproget næppe den mulighed i Danmark. Derimod påtog han sig driften af Folehavegård og foretog adskillige forbedringer.

Parret fik fire børn, se nedenfor.

Alexandre-Philippe de Dompierre de Jonquières

født i Haag den 16. november 1778, død i København den 17. maj 1862.

Forlod Holland (Haag) med forældrene den 24. maj 1798.

Han var 19 år, da opbruddet fandt sted, så han kunne som broderen *Frédéric-Anne* heller ikke blive jurist. Det ser ud som om, at han havde det svært. Han fik ikke en uddannelse og levede af at være kontorist i flere firmaer, i en periode hos Fr. de Coninck. Han levede i hvert fald ikke op til familiens forventninger.

Han var ugift.

Paulin-François-Henri de Dompierre de Jonquières,
født i Haag den 26. august 1781, død 12. februar 1782.

Frédéric-Anne og Anne-Hedevig de Dompierre de Jonquières fik fire børn:

Jean-André-Frédéric de Dompierre de Jonquières

født på Folehavegård den 26. april 1815, død i København den 23. december 1890. Ugift. Var i mere end 40 år kontorchef i kirkeministeriet, uanset, at han var reformert. Biografi i Dansk Biografisk Leksikon 1981.

Henri-Alexandre-Antoine de Dompierre de Jonquières

født på Folehavegård den 13. august 1816, død i København den 21. september 1879. Ugift. Tjente som officer i den danske hær og blev generalmajor. Han gjorde sig især kendt ved ballistiske studier og forbedring af skydevåben. Biografi i Dansk Biografisk Leksikon 1981.

De to ovenstående (Henri-Alexandre-Antoine og Jean-André-Frédéric) er ifølge en gravminderegistrant fra 1993 begravet på Assistens Kirkegård i København, med bevarede gravsten på Reformert kirkegård, D-513-14. Det har imidlertid ikke været muligt at finde dem. Derimod findes gravstenen for deres yngre broder Godefroi-Chrétien (omend stenen er væltet).

Godefroi-Chrétien de Dompierre de Jonquières

født på Folehavegård den 3. marts 1818. Død i København den 28. november 1883. Han var bureauchef i det slesvigske ministerium. Krigen i 1864 medførte, at ministeriet blev nedlagt, hvilket kan ses som baggrunden for, at

han fik tid til at gennemgå og nedskrive familiens historie: »Historie Généalogique de la famille . . . ». Historien har form af et meget omfattende håndskrift, sirligt skrevet i hånden på fransk med baggrund i et omfattende arkiv, der i dag findes på Rigsarkivet. Det er dette værk, som har leveret de fleste af ovenstående personalhistoriske oplysninger.

Han blev gift den 1. maj 1846 med den engelske *Harriet Henrietta Lindam*, født i Iver, Buckinghamshire den 27. december 1820. Død i København den 24. april 1884.

Parret fik fem børn mellem 1847 og 1858.

Alexandre de Dompierre de Jonquières
født på Folehavegård den 7. oktober 1819, død den 5. marts 1821.

KILDER:

Histoire Généalogique de la famille de Dompierre jusqu'à l'époque de son établissement en Danemarck (håndskrift udført af Godefroi-Chrétien de D. de J. omkring 1880).

Frédéric de Coninck og Dronninggaard af Jens B. Friis-Hansen og Finn Slente, 1987.

James Oliver Lindam 1789-1881, hans Forfædre, hans Efterkommere og hans Søkende, af Henning Bernhoft, 1982.

50 palæer og landsteder, af Sys Hartmann. 1976.

Assistens Kirkegård, af Axel Andersen, 1993.

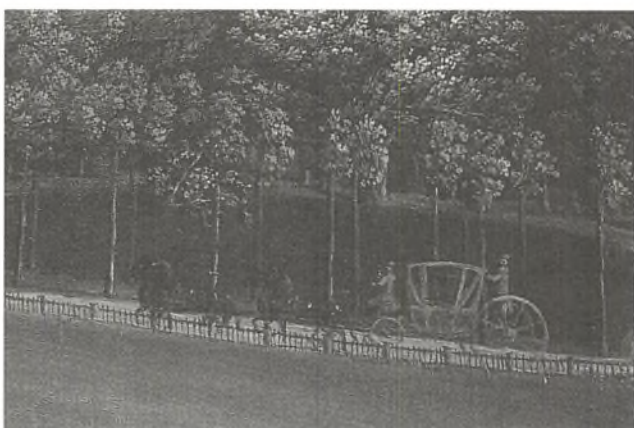
Nederlandene, artikel i Salmonsens leksikon, 1924.

Grosser Historischer Weltatlas, herausgegeben vom Bayerischen Schulbuch-Verlag, dritter Teil, Neuzeit. 1962.

Diverse historiske opslagsværker.

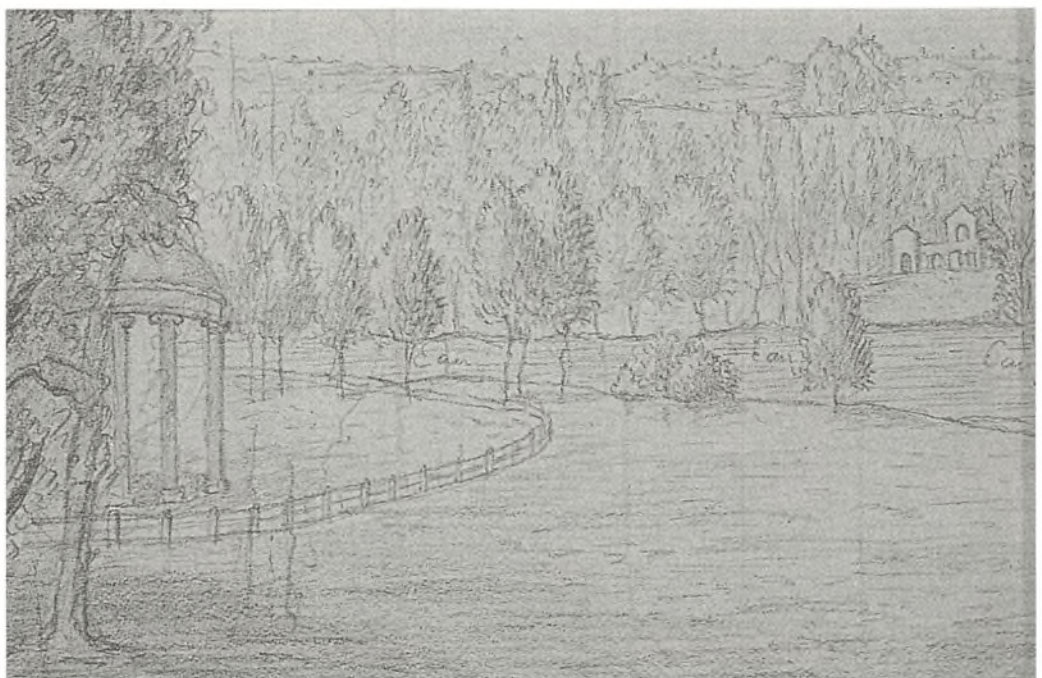
Udsnit af Erik Pauelsens vægstykke i Håndværkerforeningen i København, tidl. de Conincks vinterpalæ. Til venstre Næsseslottets gulkalkede, nyopførte hovedbygning. I bevoksningen skimtes de stadig bevarede gartner- og portnerboliger. Maleriet er udført for Frédéric de Coninck i 1785, og markerer sammen med Pauelsens øvrige malerier fra Dronninggård landskabsmaleriets gennembrud i Danmark.

Detalje fra foregående maleri af Erik Pauelsen, 1785. Man kan tænke sig, at Jonquières-familien arriverede med en tilsvarende vogn trukket af fire heste i 1798.

De Conincks havearkitekt J.F.H. de Drevon stammede som bogens øvrige hovedpersoner fra Nederlandene. Han var Belgier, oberst i Vilh. af Oraniens rytteri, og han fandt i 1780'erne et fristed på Dronninggård. Her anlagde han Danmarks første landskabshave. I Jonquières-familiens samlinger befandt sig tidligere en fransksproget rejsedagbog fra de Conincks og Drevons fælles rejser i midten af 1780'erne med tegninger af Drevon. Tegningen viser udsigten over Furesø-bugten »Store Kalv« set mod vest med Næsseslottets skorstene i det fjerne og Furesøens nordbred til højre. Dagbogen og tilhørende tegninger blev erhvervet af Søllerød Museum (Byhistorisk Arkiv) i 1986 i 200 året for deres udførelse.

I 1786, efter færdiggørelsen af parkanlægget omkring Næsseslottet, begav de Coninck og Drevon sig på en rejse til England. På rejsen besøgte de en række af de herregårde, der via bøger havde dannet inspirationen til den romantiske, engelske have ved Næsseslottet. Drevons tegning, der i følge hans dagbog er færdiggjort kl. 1 om natten mellem den 24. og 25. juli 1786, viser et parti fra landskabshaven omkring Stowe i Buckinghamshire nordvest for London.

Jonquières og de Coninck

Selv om den flygtende familie Jonquières først søgte at finde blivende sted nærmere deres udgangspunkt i Holland, er det ikke et tilfælde, at de endte med at rejse til Danmark. Her kendte de fra deres hjemland familien de Coninck, der tidligere havde slået sig ned i Danmark, og man må sige – med held.

De Coninck-familien delte i en vis grad fortid med Jonquières-familien, idet de bekendte sig som reformerte (huguenotter), og i tillid til den franske religionsfrihed, der var bestemt ved Nantes-ediktet fra 1598, bosatte sig i Frankrig. Ved ophævelsen af Nantes-ediktet i 1685 forlod familien Frankrig og bosatte sig i Holland, hvor de ernærede sig som købmænd og fabrikanter. Frédéric de Coninck (1740-1811) blev også uddannet som købmand og som 22-årig allerede godt i vej, da en bedrestillet kollega i hans nærmeste omgangskreds løb med hans kæreste. Han kunne ikke blive i de omgivelser, og med et anbefalelsesbrev til greverne Bernstorff og Moltke rejste han til København i 1763. Han fik straks ansættelse i Asiatisk kompagni, men allerede året efter blev han grosserer og fik borgerskab som sådan i 1765. Han fremskaffede via familieforbindelser i Holland et statslån, og påtog sig forskellige hverv de følgende år. I 1778 stiftede han med N.L.Reiersen et firma, der udviklede sig til et verdensomspændende rederi med op til 64 skibe i søen. Kompagniskabet med Reiersen ophørte i 1790, hvorefter han med sin broder Jean dannede kompagniet de Coninck & Co. Firmaet handlede på Ostindien, Guinea (Afrika) og Vestindien med krydderier, slaver (dog kun til 1792), porcelæn osv. osv. Tilmed i ly af den danske neutralitetspolitik. Han blev hovedrig og kunne i 1781 købe Dronninggård

Frédéric de Coninck (1740-1811), 1785. Den hovedrige storkøbmand på højden af sin karriere, er malet af Danmarks førende portrætmaler Jens Juel. Maleri i privajeje.

som landsted, hvor han 1782-83 opførte Næsseslottet. I 1783 erhvervede han Moltkes Palæ (nu Håndværkerforeningen), som han dog kun ejede til 1794, men længe nok til at han lod male de vægstore billeder med motiver fra Dronninggård. Erik Pauelsens malerier findes stadig i bygningen.

Når Jonquières, nærmere bestemt det flygtende familieoverhoved *Paulin-Philippe-Henri* (1744-1822), endelig bestemte sig for at udvandre til Danmark, skyldes det nok, at han i 1773 var blevet gift med en yngre søster til Frédéric de Coninck: *Cécile* (f. 1745). Der var altså tale om en familieforening, da Jonquiè-

res-familien i 1798 ved Sct. Hans-tid nåede frem til Dronninggård.

Men mens Jonquières-familien skabte sig en tilværelse, dels som landmænd, dels som mindre købmand med flere offentlige hverv og tillidsposter, så blev de Coninck revet omkuld af det engelske angreb på København i 1807. Det skyldtes først og fremmest, at han sammen med andre ledende folk i Nordsjælland solgte forsyninger til den engelske besættelsesmagt, som til gengæld afstod fra plyndringer og konfiskeringer. Den efterfølgende rettergang slog ham ud – omend han

blev frikendt, og han stadig var en holden mand. Han døde i 1811. Under sønnens ledelse fortsatte firmaet de Coninck, men i 1821 gik det konkurs.

Ved en ejendommelig tilfældighed fandt konkursen sted samtidig med at flere medlemmer af Jonquières-familien døde: Fru Cécile f. de Coninck 1819, den næstældste søn Frédéric-Anne i 1820, den ældste søn Jean-François i 1820, den yngste sønnesøn i 1821 og i 1822 døde det indvandrede familieoverhoved Paulin-Philippe-Henri.

Den florissante handelsperiode

Den danske højkonjunktur i anden halvdel af 1700-tallet kan rummes under flere overskrifter. Set fra et landbrugssynspunkt er det de store landbrugsreformers periode. Politisk er det den oplyste enevældes glansperiode, arkitektonisk er det klassicismens tidsalder, og endelig betegnes tiden gerne som den florissante handelsperiode med henvisning til den positive økonomiske udvikling.

Ret beset var højkonjunktoren et resultat af en række verdenskrige, der rasede omkring os, men som Danmark en lang periode formåede at holde sig uden for og profitere af under neutralitetens banner. Krigene handlede nok på overfladen om frihed, men var i realiteten en kamp om koloniherrødet og de dermed forbundne økonomiske fordele, ikke mindst på handelsområdet.

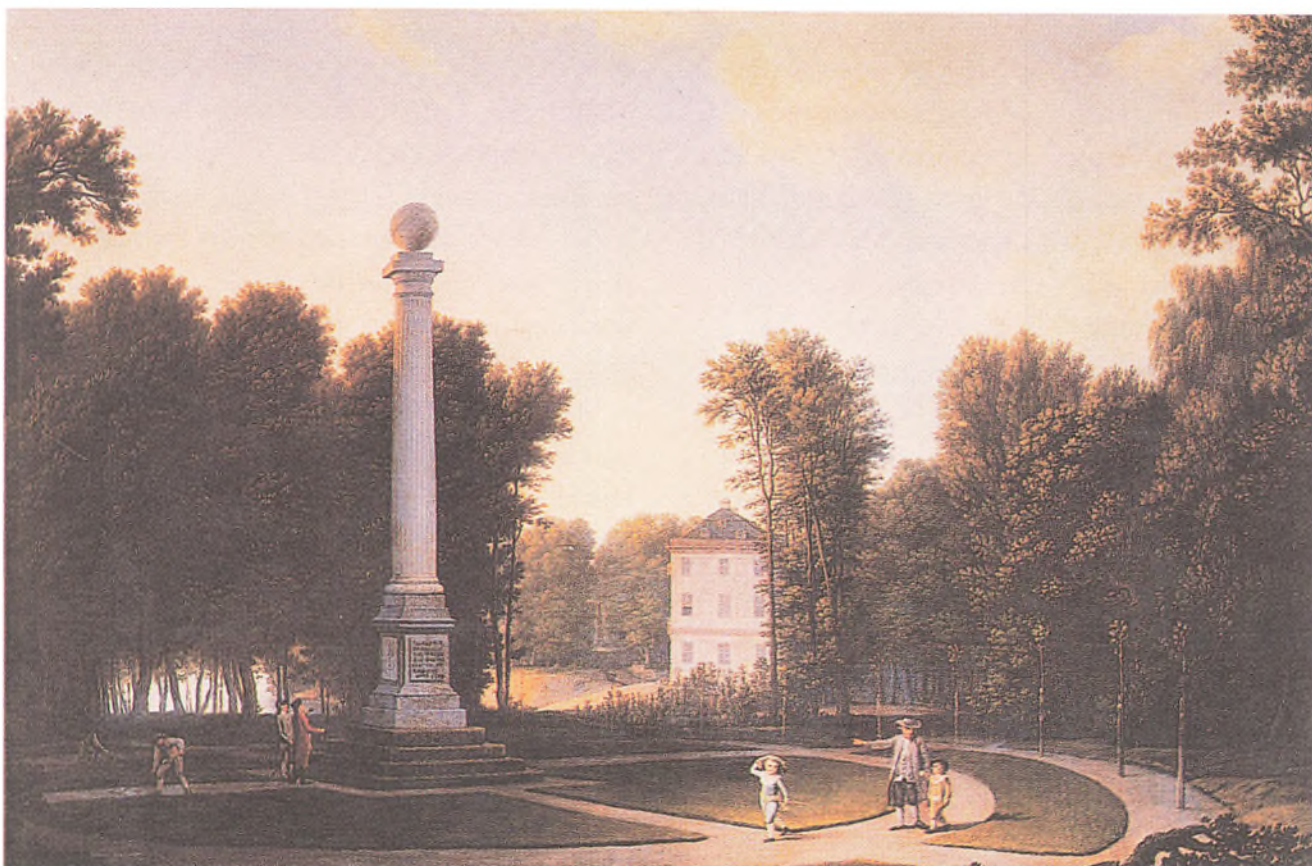
Højkonjunktorens grundlag var den intensiverede verdenshandel og arbejdsdeling i kølvandet på de store opdagelsesrejser. Spanien og Portugal var foregangslandene, men det var England og Holland, der i 1600-tallet havde taget teten med deres vældige handelsflåder, og en overskudsbefolkning, der grundlagde kolonier fra Ostindien til Nordamerika. Danmark trådte efter spæde forsøg i 1600-tallet ind på scenen i 1730'erne. Asiatisk Kompagni blev stiftet i 1732. Samtidig blev te, kaffe, silke, bomuld, porcelæn, krydderier, bambus, mahogni og andre tidligere ukendte træsorter almindeligt efterspurgt forbrugsartikler, hvor de endnu i begyndelsen af 1700-tallet havde repræsenteret sjældne luksusvarer forbeholdt en snæver overklasse.

Det store spring fremad for den danske storhandel foregår dog først i anden halvdel af 1700-tallet befordret af krigene om verdensmarkedet. Det begynder med koloni-

krigen 1756-63 mellem England og Frankrig. Samtidigt rasede Syvårskrigen i Europa, hvor Preussen støttet af England kæmpede mod Østrig, Frankrig og Rusland. Den støt voksende danske handelsflåde blev snart i stand til at forsyne de krigsførende parter med de varer fra fjerne markeder, som de krigsførende lande ikke selv var i stand til at fragte. Siden fulgte Den amerikanske frihedskrig 1776-1783, og med den franske revolution 1789 indledtes en lang krigsperiode, Napoleonskrigene, med England og Frankrig i hovedrollerne. Først med Wienerkongressen 1814-15, der søgte at tilrettelægge den ny »europæiske verdensorden«, sluttede den verdensomfattende krig, der til sidst også havde inddraget Danmark med skæbnesvangre konsekvens.

Inden det gik galt i begyndelsen af 1800-tallet sørgede *»den milde og vise danske regering for beskyttelsen«* af sine undersåtter mod krigens farer. Det er storkøbmanden par excellence, Frédéric de Coninck, der på sin hyldestsøjle til handelen og søfarten i sin lysthave ved Dronninggård præcist har udtrykt periodens forudsætning. Kronprins Frederik (den 6.'s) internationalt sammensatte danske regering formåede i 1700-tallets sidste trediedel at holde Danmark uden for krigene og samtidig ved en ivrig beskyttelsespolitik at fremme den danske storhandel.

Indvandrerne flokkedes i Danmark, hvor København i en periode var et transit- og handelscentrum for varer fra eksotiske lande med Kina og Ostindien i spidsen. Regeringen blev ledet af en tysksproget elite. Udenrigsministeren, A.P. Bernstorff (1735-1797) stammede fra Hannover, finansministeren Heinrich Schimmelmann (1724-1782), der var hjer-

Et af Danmarks betydeligste monumenter fra slutningen af 1700-tallet, »Søjlen til ære for handel og søfart«, står heldigvis stadig på sin oprindelige plads i den nyrenoverede landskabshave ved Næsseslottet. Søjlen med jordkloben, symboliserende verdenshandelen, øverst blev udført i norsk marmor i 1784 af billedhuggeren C.F.Stanley. Erik Pauelsens dørstykke i Håndværkerforeningen er malet 1785. Det er formodentlig bygherren selv, Fr. de Coninck, der stolt fremviser den symbolladede søjle frem for sine børnebørn.

Søjleens to inskriptioner lyder:

»Mine børn og deres efterkommere tilegnet af Fred. de Coninck i året 1784«

»Til ære for handelen og søfarten som under en vis og mild regerings indflydelse og beskyttelse gav mig evne til at forskønne dette sted og forbedre dets ageres dyrkning«

nen bag den statslige beskyttelsespolitik kom fra Pommeren, mens hans søn og senere handelsminister Ernst Schimmelmann (1747-1831) var født i Dresden. De indre landboreformer blev varetaget af Christian Ditlev Reventlow (1748-1827), der nok var født i Danmark, men stammede fra en holstensk, tysksproget familie. Dansk var juristen bag reformerne, Christian Colbiørnsen (1749-1814), men han var nu alligevel født i Norge. Sjældent har Danmark haft en så international ledelse, og alt var såre godt – en tid lang.

Regeringens internationale sammensætning afspejlede sig på embedsmandsniveau og ikke

mindst, når det gjaldt den økonomiske elite, storkøbmændene. I den københavnske handelsmetropol flokkedes købmænd fra alle nationer med tyskere, hollændere og englændere i spidsen. Under dansk flag og beskyttet af regeringens neutralitetspolitik kunne de fragte og handle med varer fra fjerne lande. Varer der ellers af de krigsførende parter ansås som oplagt bytte på skibe under fjendtligt flag, og hvor blokade af udskibningshavnene var et led i kampen om koloniherrødet. Sejrrherren måtte blive den nation, der rådede over den stærkeste flåde.

I det kosmopolitiske miljø i København

hører også Jonquières-familien hjemme. Slægten stammede fra Frankrig, hvor de som huguenotter måtte forlade landet under religionsfølgelserne i slutningen af 1600-tallet. I generationer havde de levet i Holland, hvor de tilhørte embedsmandseliten. Da Napoleons Frankrig i 1794 besatte Nederlandene og i 1795 udråbte Den Bataviske republik blev deres stilling her umuliggjort, og i 1798 brød de op for at slutte sig til deres slægtninge de Conincks i Danmark. Her fortsatte den velstående families liv som landmænd og embedsmænd. På familiens i 1798 erhvervede ejendom Folehavegård fik de lejlighed til at virke ved det ædle danske hovederhverv, landbruget, som også købmanden de Coninck hylkede som den basale velstandskilde.

Mere end nogen anden står hollænderen med de fransk-belgiske rødder, Frédéric de Coninck (1740-1811), som indbegrebet af periodens storhed og fald. Han kom til Danmark allerede i 1763, ifølge hans egen forklaring på grund af forsmået kærlighed i hjemlandet. Men udsigten til økonomisk fremgang inden for den opblomstrende danske Kinahandel har formentlig været nok så tillokkende. Allerede i 1765 udvirkede de Coninck et større dansk statslån i Nederlandene ved hjælp af sine forbindelser i Antwerpen. Fremgangen lod sig ikke stoppe. I 1780'erne og 1790'erne var De Conincks handelsflåde og firma det absolut førende, og de Coninck fremstod som en af landets rigeste mænd med vinterpalads på Bredgade i København og et slot ved Furesøen med et kolossalt jordtilliggende som sommerhus.

Danmarks fald fra tinderne blev også indledt af de Coninck. Den såkaldte »bataviske entreprise« blev anledning til Englands krig mod Danmark. På Java havde de Coninck netop i 1798 ladet opkøbe det nedlagte hollandske handelsselskabs samlede varelager. Varerne, der var bestemt for det hollandske og franske marked, blev fragtet hjem på skibe

under dansk flag, og det lykkedes de Coninck at overtale den danske regering at yde flådebeskyttelse. Enkelte af skibene i konvojen blev opbragt af englænderne, men hovedparten kom sikkert i havn. De Coninck fik sin betydelige fortjeneste. Men med indsættelsen af den svært bevæbnede danske orlogsflåde var konfrontationen med England uundgåelig.

Med slaget på Rheden den 2. april 1801 begyndte ulykkerne. Nok kom vi nogenlunde helskindet fra nederlaget, men det engelske søherredømme var for alvor slået igennem. Den internationale, kosmopolitiske florisante periode var ved at rinde ud. Den 15. august 1807 ankrede den vældige engelske flåde op ved Øresundskysten ud for Vedbæk. Dagen efter begyndte »D-dag«, da over 30.000 svært bevæbnede tropper gik i land. Tre uger senere kapitulerede Danmark efter det engelske terrorbombardement af hovedstaden. Flåden blev bortført eller ødelagt. Storhandels-tiden og den danske højkonjunktur blev afløst af statsbankerot, tabet af Norge og handelshusenes fallit.

Som den gode købmand, han var, havde de Coninck sammen med ligesindede sørget for forsyningerne af de engelske besættelsestropper, nu da de alligevel lå i nabolaget til hans sommerhus ved Furesøen. Den efterfølgende rigsrets sag frikendte nok de Coninck; men det var en knækket mand, der kom ud af retssagen. Og som så mange andre af den florisante handelsperiodes firmaer klarede heller ikke de Conincks firma overgangen til de nye tider efter Napoleonskrigene. I 1821 gik handelshuset fallit. De Conincks ældste søn slog sig ned i Paris som handelsmand, mens den yngste symbolsk nok blev toldembedsmand ved Øresunds Toldkammer i Helsingør.

En epoke med Danmark som en betydningsfuld deltager i det internationale samkvem på godt og ondt var slut. Wienerkongressen fastlagde nationalstaterne, nationalis-

men vandt frem, romantikken blev til til nationalromantik, klassicismen blev til empire og siden historicisme, og storhandelen blev afløst af en handle med husflidsprodukter og landbrugsvarer ivrigt overvåget af emsige toldembedsmænd.

LITTERATUR

- Ole Feldbæk: Dansk neutralitetspolitik under krigen 1778-1783. 1971.
- Ole Feldbæk: Dutch Batavia trade via Copenhagen 1795-1807. (Scandinavian Economic History Review, 1973, s. 43-75).
- Ole Feldbæk: Denmark and the Armed Neutrality 1800-1801. 1980.
- Ole Feldbæk: Den lange fred 1700-1800. (Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie bd. 9, 1990).
- J.B.Friis-Hansen og Finn Slente (red.): Frédéric de Coninck og Dronninggaard – En mosaik af tekster og billeder. 1987.

Akvarellernes historie

Som flere steder antydet ved man ikke med sikkerhed, hvem der har malet akvarellerne/gouacherne, der nu kaldes *Jonquières' akvareller*.

Det antages, at *Jean-François de Jonquières* (1775-1820) har udført akvarellerne i forbindelse med familiens ankomst til Danmark i 1798. De godt 50 akvareller rummer såvel skitser som mere præsentable udførelser af de enkelte motiver, med sort ramme og skøn-skrevet tekst under. De kunne have været tænkt til indramning og ophængning i en stue. Men tilsyneladende er kun ganske få indrammet – f.eks. den meget gennemarbejdede akvarel fra Folehavegård (s. 51), som endnu findes i familiens eje. Heldigvis kan man sige, for liggende i mørke i en stor mappe, har de bevaret deres farver uden at være bleget af sollys gennem 200 år.

Hvis *Jean-François de Jonquières* blot har lagt de malede prospekter i et chatol, så har man ved hans død i 1820 skullet tage stilling til, hvem der skulle arve dem, eftersom han ikke havde børn.

Måske har broderens enke *Anne-Hedevig*, der selv arbejdede med amatør-maleri, overtaget billederne. I samlingen findes enkelte arbejder af Anne-Hedevig Høyer.

Ved hendes død i 1853 har hendes slægtsinteresserede søn *Godefroi-Chrétien* (1818-1884), født på Folehavegård, overtaget mappen med akvarellerne.

Et af hans børn *Frederik Lindam de Dompierre de Jonquières* (1854-1925) blev gift med Jeanina Stampe (1861-1911). Dette par overtog ifølge en familietradition billederne.

Deres datter *Elisabeth de Dompierre de Jonquières* (1885-1971), gift med *Erik Bille Brahe* (1883-1944) arvede billederne efter faderens død.

Herfra overgik samlingen til barnebarnet *Niels Erik Bille Brahe* (født 1940), som i 1997 solgte *Jonquières' akvareller* til *Søllerød Museum*.

Der er altså tale om, at samlingen er vandret gennem seks slægtled frem til i dag. Uden at være beskadiget. De er en smule tilsmudsede, men ikke mere end at deres friskhed stadig glæder beskueren – og ikke mere end at en konservator vil kunne befri dem for to århundreders støv, formentlig mest fra det papir de er udført på.

Katalog

Oversigt over samlingen, erhvervet til Søllerød museum i december 1997 med støtte fra *Lizzie og Ejler Ruges Kunstfond* og fra *Statens Museums Nævn*.

Nummereringen af akvarellerne er foretaget på Søllerød Museum efter erhvervelsen og er fulgt i denne bog.

Samlingen tilskrives gerne *Jean-François de Dompierre de Jonquières* (27.11.1775-27.5.1820), men notater om »del.« og »pinx.« (betyder henholdsvis *tegnet* og *malet*) på nogle af akvarellerne (21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34 og 36) tyder på et mere kompliceret ophavsforhold. »del.« kan være vanskelig at tyde helt præcist, oftest: »J.C.W.L.J.«, hvor i grunden kun det sidste J. kan antyde Jonquières, mens »pinx.«: »J.d J.« mere sandsynligt kan stå for Jean François de Jonquières. Under alle omstændigheder betyder den dobbelte signatur, at der har været mere end en til at udføre akvarellerne – den ene har foretaget grundtegningen med blyant, den anden har udført farvelægningen.

Af den foreliggende samlings 58 numre (samt enkelte senere indlemmet – med X og Y tilføjet) er de første 52 med stor sandsynlighed tegnet/malet af den/de samme personer. Blandt de første 52 numre er der både løse skitser, forstudier og færdige værker, for-

mentlig beregnet til indramning og ophængning. De færdige er forsynet med kraftig ramme og omhyggelig skrevet tekst indenfor en tekstramme under billedet.

De sidste fire deler sig i to (53 og 54), der er gengivelser eller fantasier over nederlandske motiver, mens to (55 og 56) er plantemønstre formentlig begge tegnet og malet af Anna-Hedevig Høyer (18.9.1787-24.7.1853), som var gift med J.-F. de D. de Jonquières' bror Frédéric-Anne de D. de Jonquières (1.9.1777-1.1.1820). Endelig er nr. 57-58 to skitser tegnet på hver side af akvarelpapiret af Jonquières.

I nedenstående registrant er alle værker akvareller/gouacher med blyantsundertegning, medmindre andet er nævnt (f.eks. »grisaille«, dvs. malet med gråtoner, eller blyantsstudier). Egentlig er det lidt ukorrekt at kalde malemetoden »akvarel«. Der er dog sandsynligvis tale om vandfarver, men de er dækkende, altså hvad man kan kalde gouache. Farven ligger ret massivt og kraftigt på papiret, og er ikke laserende, som man normalt kender ved akvarelmaleri.

I kataloget er hvert billede beskrevet ved billedets emne, med evt. påskrift i » – - «. Format angives ved højde x bredde i cm (i parentes papirformatet).

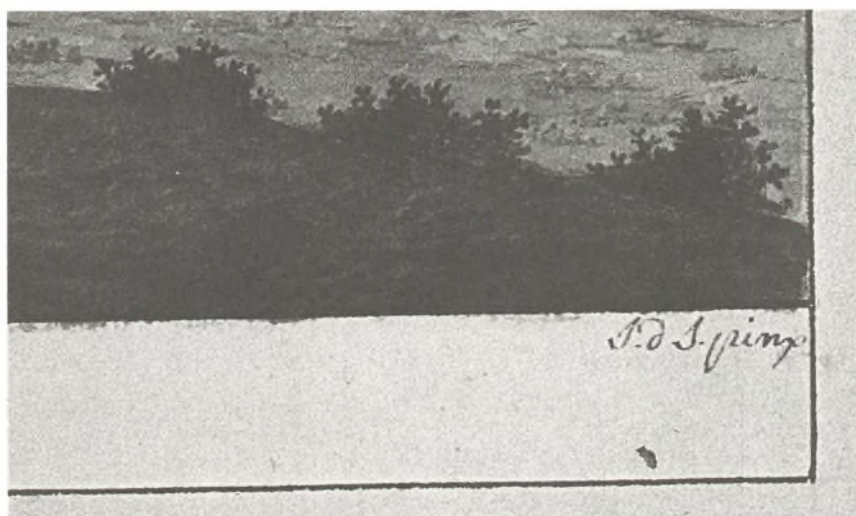
- 1: Strandmøllen, 18,2x25,9 cm (24x29,5cm)
NB: Let blyantsskitse til landskab med monument (Emilie-kilde) på bagsiden.
Papir: »J.Whatman 1794« i følge vandmærke.
- 2: Skodsborgbugten, 18,5x26,0 cm (24x30 cm).
- 3: Søllerød (hulvej og kirke), grisaille, 18,2x26,0 cm (24x29,5 cm). Forstudie til »II Vue de Søllerød«.
- 4: »I^e Vue de Søllerød« = Søllerød Kirke og præstegård, 13,7 (incl. tekst)x16,6 cm (18x22,5 cm).
- 5: »IIe Vue de Søllerød« = hulvej og kirke, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,2x22,5 cm).
- 6: Øverød set fra Søllerød, grisaille, 18,2x26,1 cm (23,5x29,5 cm). Forstudie til »I Vue de Øverød«.
- 7: Øverød, grisaille, 18,1x26,0 cm (23,5x29,5 cm).
Forstudie til »IIe Vue de Øverød«. Jfr. nr. 9.
- 8: »3eme Vue d'Everøe«. Desuden: »D.W.L.D. d'apres Nature« / »1800«. Samt »N 12«. Skitse til nr. 9 (Uanset 1ere/2^e), 13,1 (incl. tekst)x19,4 cm (15x24 cm).
- 9: »IIe Vue d'Øverød«, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,5x22,5).
Jfr. nr. 8.
- 10: »2^e Vue d'Everøe«, skitse til nr. 11 (uanset 1ere/2^e), 13,1 (incl. tekst)x18,7 cm (15,5x24 cm).
NB: Let blyantsskitse på bagsiden, landskab med del af hus, med lidt farvelagt løv.
- 11: »Iere Vue d'Øverød«, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18x22,5 cm).
Jfr. nr. 10.
- 12: Næsseslottet i et parklandskab, grisaille, 18,2x26,0 cm (24x29,5 cm). Forstudie til nr. 13.
- 13: »Dronning=gaard«, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18x22,5 cm).
- 14: Næsseslottet (fra vest), 18,3x26,0 cm (24x29,5 cm).
- 15: Kaningaarden, grisaille, 18,2x25,8 cm (23,5x29,5 cm).
Forstudie til nr. 16.
- 16: »Canin=gaard«, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,0x22,5 cm).
- 17: »Fredricksdahl«, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,0x22,5 cm).
- 18: Bernsdorff Slot og Gentofte Kirke, 18,5x26,2 cm (24,0x30,0 cm). Forstudie til nr. 19.
- 19: »Bernstorff«, 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,6x22,5 cm).
- 20: Høsterkøb. 18,1x25,2 cm (24,0x29,5 cm).
Forstudie til nr. 21.
- 21: »IIe Vue de Høsterkiøb«. Samt »J.C.W.S.J.del« og »J.d J.pinx«. 13,8 (incl. tekst)x16,7 cm (17,5x22,5 cm).
- 22: Høsterkøb. 18,3x26,1 cm (24,0x30,0 cm).
Forstudie til nr. 23.
- 23: »IIIe Vue de Høsterkiøb«. Samt »J.C.W.L.J.del.« og »J.d J.pinx«. 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,0x22,5 cm).
- 24: »Vue des Environs de Svendstrup«. Samt: »I.C.W.L.J. del« og I.D.J. pinx«. 13,6 (incl. tekst)x16,5 cm (18,5x22,5 cm).
Formentlig vest for Usserød, i dag Store Svendstrup.
- 25: »Neppegaard« (ved Sjælsø). Samt »J.C.W.L.J.del« og »J.d.J.pinx«. 13,6 (incl. tekst)x16,6 cm (18,5x22,5 cm).
- 26: »Fuglehave=Gaard« (= Folehavegård). Samt »J.d.J. del & pinxit«. 13,7 (incl. tekst)x16,6 cm (18,5x22,5 cm).
- 26X: Folehavegård, 22x27 cm.
Privateje. Vist s. 51.
- 26Y: »Fuglehavegaard«. Med en tak for en landlig og levende dag med gæstfrihed etc. (på fransk, vanskeligt at læse ord for ord). Ca. 13,0x14,0 cm. Formentlig tegnet af en gæst.
- 27: »Hirschholm«. Samt »J.C.W.L.J.del.« og »J.d.J.pinx.« 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,5x22,5 cm). På bagsiden blyantsskitse til billedets venstre del.
- 28: »Hirschholm«. Samt »J.d.J.del. & pinx.«. 13,6x16,5 cm (18,4x22,5 cm). Jfr. nr. 29.
- 29: Hirschholm. Skitse til nr. 28. 13,1x18,2 cm (20,5x24,5 cm). På bagsiden tynd blyantsskitse til et skovlandskab med enkelte huse.
- 30: Hørsholm-Sophienberg. 18,4x26,2 cm (24,0x30 cm).
- 31: »Rongstedt«. Samt »J.C.W.L.J.del« og »J.d.J.pinx.«. 13,7 (incl. tekst)x16,6 cm (18,0x22,5 cm).
- 32: »Vue des Fabriques d'Utzerød«. Samt »J.d.W.L.J.del.« og »J.d.J.pinx.«. 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,5x23 cm).

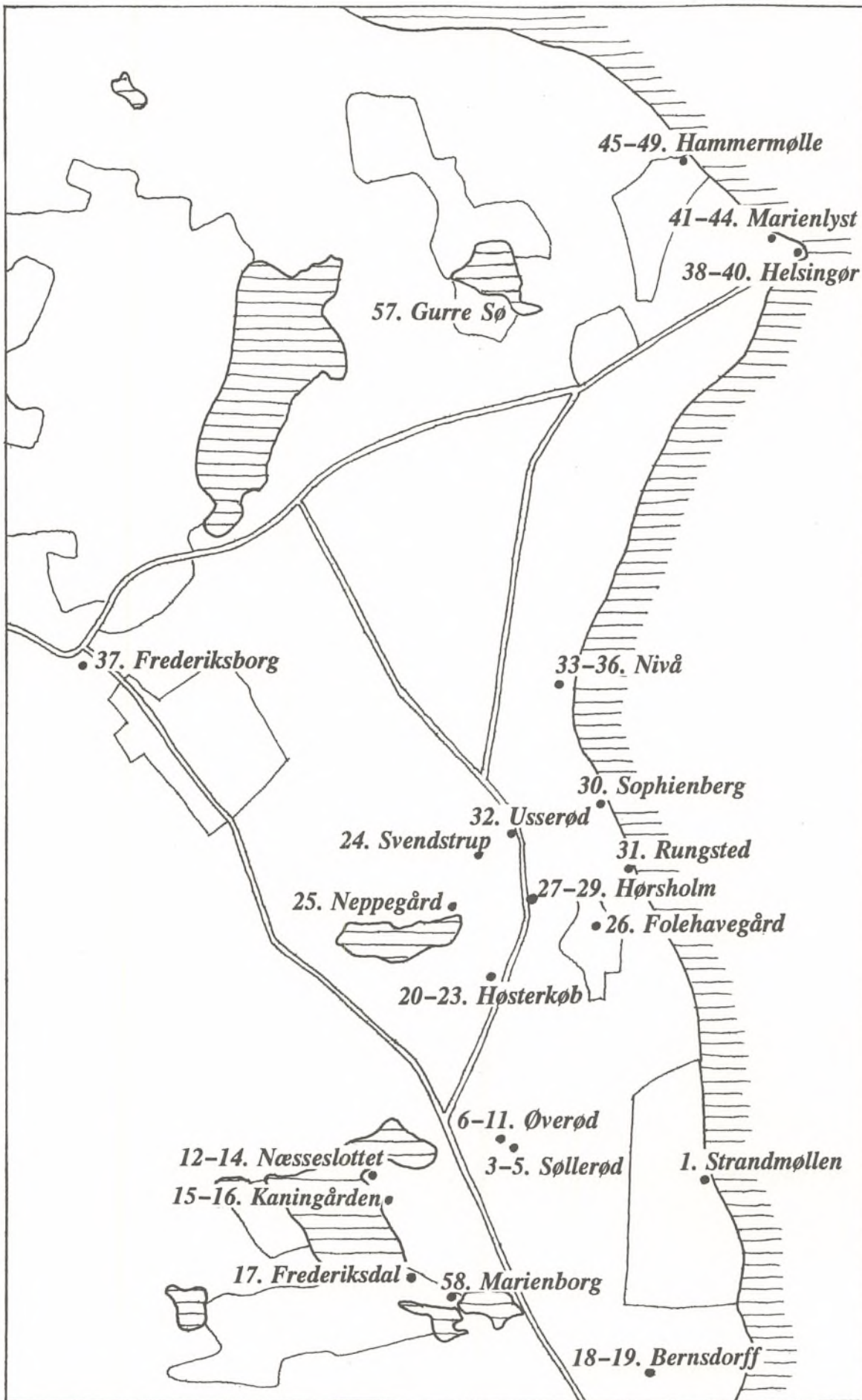
Signaturen »J.C.W.L.J. del«. Tegnerens signatur fra billed nr. 31, Rungsted.

- 33: »Vue de la côte de Zélande depuis Nivoëhavn jusq' a Smistrup.« Samt »J.C.W.L.S d apres Nature.« og »J de J.«. 12,9 (incl. tekst)x21,5 cm (15x24 cm). Forstudie til nr. 34.
- 34: »Vue de Nivaae«. Samt »J.C.W.L.J. del.« og »J.d J.pinx.«, 13,6(incl. tekst)x16,5 cm (18,5x22,5 cm). Jfr. nr. 33.
- 35: »Vue du Pont de Nivöe.« Samt »J.C.W.d.J d'apres Nature.« og »1800«. I nederste hjørne til venstre mærket »N.15« i samme skrift som resten. 13,0 (incl. tekst)x21,5 cm (15x24 cm). På bagsiden en tynd blyantsskitse til samme motiv. Forstudie til nr. 36.
- 36: »Vue du Pont de Nivaae«. Samt »J.C.W.L.J.del« og »J.d.J.pinx.«,13,6 (incl. tekst) x16,5 cm (18,5x22,5 cm). Jfr. nr. 35.
- 37: Frederiksborg Slot og Hillerød By. 18,1x25,7 cm (24x30 cm).
- 38: »Vue d'Elseneur prise de la Rade« med Kronborg. 13,7 (incl. tekst)x16,7 cm (18,5x22,5 cm).
- 38X: Helsingør fra rheden. Blyant med grå lavering. 18,5x26,2 cm (20,0x26,2 cm med opstregning til tekst).
- 39: Kronborg og Helsingør set fra Marienlyst. 18,5x26,2 cm (24x29,5 cm).
- 39X: »Kronborg Slottet og Helsingør, seet fra Marienlust.« Ved venstre hjørne betegnet »J.C.W.L.J. ad viv.delin. 1801«. 20,6x26,8 cm, incl. sort kant.
- 40: Kronborg set fra vest – Optisk telegraf på store tårn. 18,2x26,2 cm (24x30 cm).
- 41: Marienlyst, skitse til nr. 42. 18,4x26,2 cm (24x29,5 cm).
- 42: »Ire Vue de Marienlust«, 13,7 (incl. tekst)x16,5 cm (18,5x22,5 cm). Jfr. nr. 41.
- 43: Marienlyst, skitse til nr. 44. 18,3x26,2 cm (24x30 cm).
- 44: »I^e Vue de Marienlust«, 13,7 (incl. tekst)x16,2 cm (18,5x22,5 cm). Jfr. nr. 43.
- 45: Hammermølle, skitse til nr. 46. 18,3x25,8 cm (24x30 cm).
- 46: »Ire Vue de Hammermølle«, 13,7 (incl. tekst)x16,6 cm (18,5x22,5 cm). Jfr. nr. 45.
- 47: Hammermølle, skitse til nr. 48. 18,3x25,7 cm (24x30 cm).
- 48: »IIe Vue de Hammermølle«, 13,6 (incl. tekst)x16,6 cm (18,5x22,5 cm). Jfr. nr. 47.
- 49: »IIIeme Vue de Hammermølle«, 13,7 (incl. tekst)x16,6 cm (18,5x22,5 cm).
- 49X: Skitse til nr. 49, (eller måske snarere ikke færdiggjort, idet motivet er omgivet af ramme til tekst med blyant). 20,0x26,4 cm.
- 50: »Roeskilde«. På en perspektivlinie læses »Ces lignes doivent descendre vers une point dans l'horizon.« »par ex. A« (A er markeret i tegningens kant). 18,5 (incl. tekst)x20,6 cm (20,5 (til fold)x32,5 cm). Oprindeligt tegnet på samme papir som nr. 51, på papir med vandmærke »J Hessels«. Nyligt skåret fra nr. 51.
- 51: »Corsøer«. 17,1 (incl. tekst)x20,5 cm (21,0 (til fold)x32,5 cm). Jfr. nr. 50.
- 52: Akvarelskitse med penselprøver. 12,5x16,7 cm. På bagsiden blyantsskitse til landskab. 12,5x16,7 cm (19,5x25 cm).
- 53: Akvarelskitse med stubmølle (efter Breughel ?). 6,3x8,5 cm (10x12,5 cm).
- 54: Sceneri ved bred – ålestangere (?), tørvegraver (?), teglbrænder (?), kone (efter maleri af hollandsk type). 8,7x11,5 cm (16x20 cm). På bagsiden nogle få streger til samme sceneri (båden).
- 55: »Erindringer af Friderichsdahl.« Samt »Tegnet i August 1813« og »af Anna Hedevig Höyer«. En sirlig akvarel med blomster, bl.a. Chrysantem, klitrose, nasturtie, stedmoder. Hele bladet måler 25x20 cm.
- 56: Fire små papirstykker med kranse og initialer:
A: »A L Bliv god og Dydén liig«, 6-kantet papir, 12,7 cm høj.
B: »A, H, H« i hver sin kranse, samt »1804«, blyant. 12x9,7 cm.
C: Kranse, blyant og akvarel, 6-kantet papir, 13,2 cm høj.
D: Tre kranse, de to i tynd blyant, den tredje i akvarel, 15x10 cm.
- 57: »Vue de Lac de Gurre«. Akvarelskitse. 14,0x16,5 cm. Tegnet på bagsiden af nr. 58. Tekst i blød blyant.
- 58: Marienborg ved Nybro. 12,5x16,5 cm. Tegnet på bagsiden af nr. 57.

Signaturen »J.d.J. pinx«. Malerens signatur fra billed nr. 31, Rungsted.

Udsnit af kort over Nordøstsjælland fra 1768, udsendt af Videnskabernes Selskab. Det indeholder dog også de lange lige veje, chausseerne, som blev anlagt i de følgende årtier. Mens vejen fra København til Hørsholm og Fredensborg, blev anlagt 1765-1767, er Roskildevæjen anlagt 1770-1776 og vejen fra Tåstrup mod Køge i 1778. Vejen fra Hørsholm til Helsingør blev anlagt 1779-1793. Men vejene har været færdige da familien Jonquières foretog deres rejse til Danmark, og i det hele gengiver kortet Nordsjælland, som det var omkring år 1800.

På skeletkortet til venstre er vist de steder, som er emnerne for Jonquières' akvareller.

CRONBORG AMT

HERRED

ESROM

ARRE-SØE

HERRED

HILLERØD

ONBORG

HERRED

HIRSCHHOLMS A.

LIUNGE-FRIDERICSBORG H.

FRIDERICSBORG AMT

FRIDERICSBORG

SLANGE-LUNDBY

FURU-SØE

ØLSTYKKE

HERRED

KIØBENHAVNS AMT

SOMME HERRED

SOKKELUNDS HERRED

ØSKILDE

AMT

SMØRUM

HERRED

THUNE HERRED

